

PILVIÄ RIPPIKOULUTAIVAALLA

– Tutkimus rippikoulussa tapahtuvasta kiusaamisesta

Heli-Johanna Pajunen

Opinnäytetyö, syksy 2014

Diakonia-ammattikorkeakoulu,

Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

lapsi- ja nuorisotyönohjaajan

suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Pajunen, Heli-Johanna. Pilviä rippikoulutaivaalla - tutkimus rippikoulussa tapahtuvasta kiusaamisesta. 64 sivua, 3 liitettä, Pieksämäki, syksy 2014.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, lapsi- ja nuorisotyönohjaajan suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön lähtökohtana oli yhteistyöseurakunnan toive tehdä työ, jossa tuodaan esille kiusaaminen ilmiönä sekä kuinka kiusaaminen voidaan ottaa rippikoulu ympäristössä esille. Lähtökohtana oli myös oma kiinnostus aiheeseen ja se, ettei aihetta ole tutkittu ennen. Kiusaaminen rippikoulussa on ollut asia, josta ei ole puhuttu. Työni on keskustelunavaus tulevaisuuden nuorisotyöhön.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkimustulosten perusteella antaa ajatuksia sekä ideoita, kuinka kiusaaminen voisi näkyä osana rippikouluopetusta sekä jakaa nuorten mielipiteitä kiusaamisesta. Tutkimuksessa selvitettiin, tapahtuuko rippikoulussa kiusaamista, millaista kiusaamista ja kuinka paljon sitä tapahtuu ja millaisia mielipiteitä nuorilla on kiusaamisesta. Tutkimuksen hypoteesi oli se, että myös rippikouluissa kiusataan koulujen ja työpaikkojen lisäksi.

Tutkimus keskittyi Joensuun seurakuntayhtymän yhden seurakunnan kesän 2014 rippikouluryhmiin. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella, jossa oli sekä nominaaliasteikkokysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Kyselyyn vastasi 110 (n=110) nuorta 127 nuoresta. Analyysimenetelminä käytettiin sekä määrällisen sekä laadullisen tutkimuksen tekniikoita. Määrällisen tutkimuksen aineiston analysointiin käytin SPSS-ohjelmaa ja laadullisen aineiston analyysiin käytin teemoittelua.

Asiasanat: kiusaaminen, rippikoulu, hyvinvointi, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Pajunen, Heli-Johanna. Clouds in the sky of the confirmation class - research in confirmation bullying. 64 pages, 3 appendices, Pieksämäki, Autumn 2014. Diaconia University of Applied Sciences, Social Services, child and youth work leader in the oral-specialization, Bachelor of Social Sciences + church youth director's qualification for the post.

Thesis was based on the co-operation of the church desire to do the work, which highlights the phenomenon of bullying and how bullying can take confirmation classes environ-up environment. The starting point was its own interest in the topic and the fact that there is no reason to not been studied before. Bullying in confirmation has been something that has not been talked about. My work is a discussion for the future of youth work.

The purpose was to provide research results, ideas, and ideas of how bullying could be shown as part of the confirmation class instruction as well as share the view on bullying. The study examined if this occurs in the confessional schools, bullying, and if so in what forms and how often, as well as views of young people on bullying and related issues. The study hypothesis was that in addition to being bullied in the confessional schools it happens in schools and workplaces.

The study focused on the Parish Union of Joensuu, one of the church summer 2014 confessional school groups. The research data was collected by questionnaire, which used both nominal scale and open questions. 110 responded to the survey (n = 110) of 127 youngsters. The method of analysis I used was both quantitative and qualitative investigation, as for the techniques. For the quantitative research data analysis, I used the SPSS program and for the qualitative data analysis, the themes that I used.

Keywords: bullying, confirmation class, well-being, qualitative research

SISÄLLYS

1 KIUSAAMINEN MYÖS SEURAKUNNAN ASIA	5
2 KIUSAAMINEN ILMIÖNÄ	6
2.1 Kiusaamisen syitä, uhrin kuva sekä kiusaaja.....	8
2.2 Kiusaamisen seuraukset.....	10
2.3 Kiusaamiseen puuttuminen ja siitä selviäminen.....	11
3 RIPPIKOULU	17
3.1 Rippikoulun tarkoitus ja tavoitteet.....	18
3.2 Rippikoulujen toteutus.....	19
4 NUOREN HYVINVOINTI YHTEISKUNNASSA JA RIPPIKOULUSSA.....	22
4.1 Hyvinvointi rippikouluympäristössä	23
5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	27
6 TUTKIMUSONGELMA	29
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TUTKIMUSMENETELMÄT	30
7.1 Laadullinen tutkimus ja aineiston hankinta	30
7.2 Aineiston analysointi	31
7.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	32
8 TULOKSET	36
8.1 Ryhmässä tapahtuva kiusaaminen	37
8.2 Kiusaaminen ennen leiriä, leirin aikana ja leirin jälkeen.....	40
8.3 Työntekijällä on väliä	42
8.4 Nuorten mielipiteitä kiusaamisen teemoista.....	43
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	45
10 POHDINTA	46
10.1 Rippikoulun ja uskon merkitys kiusaamisesta selviytymisessä.....	49
10.2 Opinnäytetyöprosessi, jatkotutkimusaiheet ja ammatillinen kasvu.....	50
LÄHTEET	53
LIITTEET	57
Liite 1 Ninnin (nimi muutettu) kertomus.....	57
Liite 2 Eevertin (nimi muutettu) kertomus	58
Liite 3 Tutkimuskysely	60

1 KIUSAAMINEN MYÖS SEURAKUNNAN ASIA

Kiusaaminen nousee lehtien otsikoihin ja televisiossa käsiteltäväksi aiheeksi yleensä, kun jotain järkyttävää on tapahtunut. Esimerkiksi koulusurma tai itsemurhaan johtanut kiusaaminen muuttavat käsitystä kiusaamisesta. Ihmisten luulot ja käsitykset kiusaamisesta vaihtuvat siihen, että kiusaamista on vasta silloin, kun ihminen liikkuu puukon tai jonkin muun teräaseen kanssa tai ampuu silmittömästi muita ihmisiä. Kiusaajan prototyyppi muodostuu tällöin ihmisestä, joka on häiriintynyt ja jota ei voida parantaa. (Salmivalli 2010, 14.) Kiusaamista on käsitelty mediassa ja se on ollut näkyvillä jokapäiväisessä elämässämme jo kauan. Sitä on tutkittu ja siitä on puhuttu, mutta milloinkaan se ei ole täysin hävinnyt kouluista tai työpaikoilta. Entä rippikoulut? Tapahtuuko kiusaamista myös rippikouluissa, vai ovatko ne kiusaamisesta vapaita?

Opinnäytetyön tekeminen käynnistyi syksyllä 2012, kun ryhdyin miettimään, mikä olisi ajankohtainen ja mielenkiintoinen teema tutkia. Kun olin aiheeni valinnut, etsin itselleni yhteistyökumppanin. Yhteistyökumppaniksi tuli Joensuun seurakuntayhtymän yksi seurakunta. Ensimmäisessä keskustelussa heräsi näkökulma, ettei työyhteisössä ollut paljonkaan tietoa kiusaamisesta. Ensin oli ajatuksena tehdä tutkimuksen pohjalta työyhteisöön ohjekirja, jonka avulla he olisivat voineet käsitellä kiusaamista rippikouluissa, mutta ajanpuutteen vuoksi totesin, ettei minulla ole aikaa eikä resursseja tätä ohjekirjaa toteuttaa. Tutkimuksessani kysyttiin nuorten mielipiteitä ja näkemyksiä kiusaamiseen liittyvistä teemoista sekä heidän ehdotuksiaan kiusaamisen käsittelyyn. Pyrin opinnäytetyössäni selvittämään tapahtuuko rippikoulussa kiusaamista.

Tärkeää on herätä siihen todellisuuteen, että myös rippikouluissa kiusataan. Tutkimuksen pohjalla oli myös ajatus siitä, että rippikoulu voisi olla yksi taho kiusaamisen vastaiseen työhön sekä jakaa tietoa kiusaamisen todellisuudesta myös seurakunnan työntekijöille. Tutkimuksella saadaan jonkinlainen käsitys siitä, mikä on nuorten näkemys kiusaamisesta rippikoulussa ja kuinka vakavana he sen näkevät

2 KIUSAAMINEN ILMIONÄ

Kiusaaminen ilmiönä on laaja ja moniulotteinen. Ihmiset voivat pitää eri asioita kiusaamisena, ja siksi käsitteen selittäminenkin on haastavaa. Kuitenkin on olemassa joitakin standardeja käsityksiä siitä, mitä kiusaaminen tarkoittaa. Se, mitä me pidämme kiusaamisena, liittyy omiin kokemuksiimme, kuulemiimme asioihin sekä lukemaamme tietoon. Kun sama henkilö on jatkuvasti ja kauan samojen ihmisten negatiivisten sanojen tai tekojen kohteena, on kyse kiusaamisesta. Kiusaajan ja kiusatun valta-asema on myös epätasapainossa. (Hamarus 2012, 21–23.)

Kiusaamista tutkittaessa puhutaan aikamääritelmällisestä kiusaamisesta. Kiusaaminen on tällöin jatkunut kauan, joten myös siihen puuttuminen on vaikeampaa. Jos kiusaamiseen puututaan varhaisessa vaiheessa, nuorten keskuuteen muodostumassa olleet roolit eivät pääse vakiintumaan ja kiusaaminen jatkumaan. Kiusaamista määriteltäessä täytyy ottaa huomioon myös se, että nuoret käsittävät ja määrittelevät kiusaamisen eri tavalla kuin aikuiset. Luokassa tai ryhmässä, sekä muun henkilökunnan kanssa, olisi hyvä yhtenäistää kiusaamisen käsite, esimerkiksi keskustelemalla, jolloin havaitseminen, puuttuminen ja menettelytavat helpottuvat. (Hamarus 2008, 14, 16–17.)

Jos kiusaamisen muotona ovat fyysiset muodot, esimerkiksi lyöminen ja potkiminen, puhutaan tällöin niin sanotusta ”räjähtävästä kiusaamisesta”. Siinä ei ole varsinaisesti syytä, kuten muissa kiusaamismuodoissa. Kiusaaminen voi alkaa yhdestä väkivaltatilanteesta, josta kehittyy prosessi. Puuttuminen on helppoa, koska ”räjähtävä kiusaaminen” on aina fyysistä ja siitä jää näkyviä merkkejä. (Hamarus 2008, 53, 76.)

Sanallisesta kiusaamisesta on kyse silloin, kun henkilöä haukutaan, pilkataan, uhataan tai muuten hänestä puhutaan pahaa. Myöhemmin sanalliset muodot voivat myös saada mukaansa fyysistä väkivaltaa, jotka vahvistavat kiusaajan sanoja. Henkilö saatetaan jättää myös kaveripiiriin ulkopuolelle, jolloin puhutaan syrjinnästä. Sitä on usein vaikea huomata, eikä siihen useinkaan liity muuta kiusaamista. (Hamarus 2008, 46–48.) Kun kiusattu ei suostu kiusattavaksi, vaan on koko ajan ryhmän mukana ilman alistumista omaan asemaansa, tai ei käyttäydy niin kuin hänen kiusattuna tulisi käyttäytyä, puhutaan ärsyttävästä kiusaamisesta. (Hamarus 2006, 83).

Varsinkin tyttöjen keskuudessa yleistä hiljaista kiusaamista on kavereiden vieminen uhrilta. Kiusaajat voivat sanoa muille, etteivät he saa leikkiä kiusatun kanssa, tai jopa uhata tehdä heille jotain, jos he ottavat kiusatun huomioon millään tavalla. Alakoulu-
laisten tyttöjen keskuudessa on yleistä muodostaa erilaisia kerhoja tai ryhmiä. Tällaisen ryhmän jäseneksi ei oteta henkilöä, joka ei täytä ryhmän vaatimuksia. (Holmberg-Kalenius 2008, 24–26.)

Yhä enemmän nuoret viettävät aikaa internetissä sekä puhelimesta, jolloin sähköinen kiusaaminen eli saippaus mahdollistuu. Saippaukseksi lasketaan kännykällä tehtävät pilasoitot, toiselle paha mieltä aiheuttavat tekstiviestit sekä sähköpostien lähettämiset ilman tietoja. Sähköpostit sekä keskustelupalstat ovat yleisimpiä nettikiusaamisen välineitä. Kiusatusta levitetään kuvia, videoita ja juoruja eri sivustoille, ja viestit saattavat olla hyvinkin raakoja, koska netissä kiusaaja voi esiintyä toisena henkilönä tai nimimerkin turvin. (Hamarus 2008, 71–72.)

Kiusaamisen ulottuvuuksina voidaan nähdä myös hengellinen väkivalta tai hengellinen kiusaaminen. Ihmisessä on monta osa-aluetta, joista voidaan kiusata, mutta eniten satuttavat hengellisyyteen ja seksuaalisuuteen kohdistuvat sanat, teot ja laiminlyönnit. Ihmisen uskontoon ja seksuaalisuuteen liittyvien asioiden yksityisyyden säilyttämisen oikeudet ovat vähintään mitä ihminen voi vaatia. Ihminen pyrkii kauemmaksi kirkosta ja uskosta, jos hän kokee joutuneensa hengellisen väkivallan uhriksi. (Villa 2013, 13.)

Aamenesta öylättiin- sanaston mukaan hengellisestä kiusaamisesta on kyse silloin, kun siihen liittyy uskonto. Ihminen yritetään uskonnon varjolla pakottaa toisen ihmisen tai yhteisön tahtoon monia eri tapoja käyttäen, esimerkiksi syylistämällä tai alistamalla. Hengellisen väkivallan uhriksi joutumisen vaara kasvaa, mitä karismaattisempi johtaja lahkossa tai kirkossa on. Hengellistä väkivaltaa esiintyy kaikenlaisissa kirkkokunnissa kuin myös herätysliikkeissä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a.)

Kun verrataan tyttöjä ja poikia kiusaamiseen liittyvissä asioissa, voidaan huomata, että pojat ovat herkempiä kiusaamaan kuin tytöt. Pojat käyttävät enemmän fyysistä kosketusta, kun taas tytöt käyttävät sanallisia menetelmiä. Poikkeuksia toki löytyy. Tällöin tytöt ovat esimerkiksi teljenneet kiusatun henkilön vessaan, varastoon tai ovat hakan-

neet ja vahingoittaneet toisen koskemattomuutta. (Harjunkoski & Harjunkoski 1997, 25.)

2.1 Kiusaamisen syitä, uhrin kuva sekä kiusaaja

Kiusaamista voi syntyä mistä tahansa kiusatun olemuksesta tai luonteesta. Tutkimusten perusteella erilaisuus ryhmästä aiheuttaa yleensä eniten kiusaamista. Erilaisuus saattaa koskea ulkonäköä tai pukeutumista. Myös ulkomaalaiset joutuvat joskus kiusatuksi ihonvärin tai kielen vuoksi. (Harjunkoski & Harjunkoski 1997, 33.) Kiusaamisen syy voi olla myös kiusaajan pelko oman valta-asemansa menettämisestä. Ryhmässä jokaisella on oma roolinsa, jolloin myös johtaja-asemasta on jatkuva kamppailu erilaisilla menetelmillä, joista kiusaaminen on yksi. Kiusaaminen antaa vuorovaikutukselle sisällön tietyn ryhmän tai luokan kesken, jolloin kukaan ei tunne jääneensä yksin ja kaikki tietävät mistä puhutaan tai kerrotaan tarinoita. Kiusaaminen antaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Hamarus 2012, 43.) Ryhmässä vallalla olevat kulttuuriset arvot ja arvostuksen aiheet määrittävät sen miksi kiusataan. Tämän vuoksi kiusaamisen johtavissa syissä voi olla eroavaisuuksia pienten maalaiskoulujen ja suurten kaupunkikoulujen välillä. (Hamarus 2012, 49.)

Pikas (1990, 73–74) tuo esille kiusaamisen syihin liittyen viholliskuvan käsitteen, jonka hän jakaa kahteen eri luokkaan: vapaasti liikkuva viholliskuva ja objektiivinen viholliskuva. Vapaasti liikkuva viholliskuva tarkoittaa sitä, että pääkiusaajalla on tietty mielikuva kiusatun persoonasta, ennen kuin kiusaaminen on edes alkanut. Objektiivinen viholliskuva puolestaan tarkoittaa, että kiusattavan oma toiminta johtaa kiusaamiseen. Tällaista toimintaa voi olla esimerkiksi ärsyttäminen tahallaan, hännääminen tai muu sen kaltainen asia, jota kiusaava ryhmä pitää uhkana omalle järjestykselleen.

Kiusaaja valitsee uhrikseen yleensä sellaisen, joka on jo valmiiksi ahdistunut, hiljainen, emotionaalisesti ja fyysisesti heikko, sekä puolustuskyvytön. Tällainen henkilö antaa kiusaajalle vallan ja ylivoiman tunteen, joka aiheuttaa kiusaamisen jatkumisen. Passiivinen uhri on monesti turvaton ja ahdistunut, sekä hiljainen ja vetäytyvä ihminen, joka ei pysty puolustautumaan itse. Hän saattaa lisäksi tuntea itsensä tyhmäksi, rumaksi ja

hänen itsetuntonsa sekä käsitys omasta itsestä alkaa muuttua kiusaajien mielen mukaiseksi. Passiivinen uhri heijastaa itsestään viestiä, ettei hän kosta kiusaajille tekoja, vaan vetäytyy mieluummin yksinäisyyteen (Harjunkoski & Harjunkoski 1997, 42, 27–28.)

Masentuneen henkilön olemus saattaa antaa viestiä muille ihmisille siitä, että kiusattu haluaa tulla satutetuksi ja ei ole välttämättä sosiaalisesti ulospäin suuntautunut, vaan enemmänkin hiljainen, omissa oloissaan sekä uhrin rooliin sopeutuva. Niin sanottu ”mammanpoika” on yleinen poikien uhrin kuva. Näillä niin sanotuilla ”mammanpojilla” on tiukempi kiintymyssuhde omiin vanhempiinsa ja he tukeutuvat erityisesti äitiinsä, silloin kun kokevat etteivät itse pärjää. (Harjunkoski & Harjunkoski 1997, 28–29.)

Jos ryhmä kokee, että joku ärsyttää heitä tahallaan, on todennäköistä, että tällainen henkilö joutuu kiusaamisen kohteeksi. Provosoivalla uhrilla saattaa olla lyhyt pinna, keskittymisvaikeuksia, sekä halu ärsyttää muita ihmisiä ympärillään. (Harjunkoski & Harjunkoski 1997, 29.) Salmivallin (2010, 38) mukaan provosoivilla uhreilla saattaa olla myös kotona ongelmia, jotka heijastuvat ryhmässä. Kiusaamiseen puuttuminen silloin, kun heitä kiusataan, on hankalaa koska kiusaamisen katsotaan provosoivien uhrien kohdalla olevan oikein.

Kiusaajan olemus on aggressiivinen ja mahtaileva. Henkilö käyttäytyy toisia tovereitaan, opettajiaan sekä vanhempiaan kohtaan epäasiallisesti ja vallanhalluisesti. Hän ei ole yleensä yksin, vaan hän saa mukaansa muita ryhmän jäseniä pelottelemalla ja alistamalla. Kiusaaja yleensä myös ajattelee, että on kiusatun henkilön oma syy, että häntä kiusataan. Yleensä kiusaajalla on myös itsellään paha olla, jota hän ei itsekkään tiedosta ja purkaa sen kiusaamiseen. Kiusaaja ei pysty asettumaan toisen ihmisen asemaan eikä havaitsemaan omien tekojensa seurauksia. (Harjunkoski & Harjunkoski 1997, 35–36.) Salmivalli (2010, 27) tuo esille sen mahdollisuuden, että nuori kiinnittyy johonkin ryhmään, joka rohkaisee ja tukee kiusaamaan. Tällaisia ryhmiä ovat luokissa olevat vertaisryhmät, jotka muodostuvat yleensä pääkiusaajan ympärille, mutta myös internetissä olevat virtuaalivertaisryhmät rohkaisevat kiusaamaan. Samoin kiusatulle olevat virtuaalivertaisryhmät saattavat pahimmassa tapauksessa rohkaista koulusurmien tapaisiin tekoihin.

Kiusaajan persoonallisuuteen saattaa liittyä taito houkutella toiset mukaan kiusaamiseen. Erityisesti tämä korostuu silloin, kun kiusaaja on onnistunut alistamaan ryhmän omille mielipiteilleen. Tällä tavoin hän pystyy käskemään muita hyökkäämään yksinäisen kiusatun kimppuun. Ryhmän muut jäsenet jakautuvat erillisiin pienempiin ryhmiin, joissa jotkut aloittavat kiusaamisen, kun taas muut odottavat oikeaa hetkeä. (Pikas, 1990, 67.)

2.2 Kiusaamisen seuraukset

Jos kiusaamiseen ei puututa, on mahdollista, että kiusaaja oppii kiusaamalla pärjäämään tulevaisuudessakin. Hän voi ryhtyä ajattelemaan, että kiusaaminen on oikein ja näin myös saattaa toimia tulevaisuuden työpaikoissakin. Myös sivulliset oppivat, että kiusaaminen on oikein, jos siihen ei puututa. Opiskeluun kiusaaminen vaikuttaa kahdella eri tavalla. 1. Kiusattu ei valitse haluamiaan kouluaineita tai – paikkaa, koska pelkää kiusaajan valitsevan samoin. 2. Kiusattu pyrkii opiskelemaan aiempaa enemmän, uskon näin tulevansa hyväksytyksi. (Hamarus 2008, 78–79.) Kun lasta tai nuorta kiusataan hänen toimintakykynsä ja päätöksentekokykynsä heikkenevät, jolloin vanhemmista ja muista aikuisista tulee tuen kannalta hyvin tärkeitä. Lapsi ja nuori menettävät luottamuksensa toisiin ihmisiin ja heidän on vaikea uskoa auttajan todella haluavan auttaa itseään. (Hamarus 2012, 94–95.)

Kiusaamisen seuraukset voivat vaikuttaa vuosienkin päähän tai jopa loppu elämän ajan. Kiusattu joutuu menemään terapiaan, tai jopa psykiatriseen hoitoon selvittääkseen kiusaamisen aiheuttamista traumoista ja muistoista. Joskus väkivaltaisen kiusaamisen seurauksena ihmiselle voi jäädä fyysinen vamma, joka pahimmillaan voi jäädä pysyväksi. (Harjunkoski & Harjunkoski 1997, 18.) On olemassa monenlaisia ihmisiä, riippuen siitä, onko kiusaamiseen puututtu tarpeeksi ajoissa ja ovatko he päässeet yli saamistaan vahingoista. Toisilla ihmisillä on ammatti, työ, perhe eikä heitä erota niistä, joita ei ole kiusattu. Sitten on niitä, jotka ovat vankiloissa, työttöminä, riippuvaisia tai psyykkisesti sairaita. Nämä jälkimmäiset ihmiset yrittävät selvittää elämästä keinoilla millä hyvänsä. Joidenkin ihmisten elämään ei kiusaaminen ole vaikuttanut millään tavalla. (Holmberg-Kalenius 2008, 48.)

Nuorten mielenterveysongelmat sekä käyttäytymishäiriöt johtuvat joskus siitä, että heidän vanhempansa käyttävät hengellistä väkivaltaa kotona omassa kasvatuksessaan. Nuorta on saatettu pelotella Jumalan rangaistuksilla, tai hänelle on tuputettu uskoa väkisin, pelottelemalla ettei hän pääsisi taivaaseen. Kaikkein vaikeimmat mielenterveysongelmat ovat niillä, joita on kohdeltu erityisen pahoin. Se on saattanut aiheuttaa aivoihin erilaisia kehityshäiriöitä. (Villa 2013, 46–47.)

2.3 Kiusaamiseen puuttuminen ja siitä selviäminen

Vuonna 1948 julkisuuteen tullut ihmisoikeuksien julistus on kokonaisuudessaan asiakirja, jossa listataan monessa kohdassa asioita, joiden pitäisi estää kiusaaminen sekä muu syrjintä, rasismi ja ihmisarvon alentaminen. Julistuksen alussa ilmaistaan se, että jokaisen maan, ihmisen ja tahon tulee puuttua niihin tilanteisiin, jotka rikkovat ihmisoikeuksia. Julistus annettiin

kaikkien kansojen ja kaikkien kansakuntien tavoiteltavaksi yhteiseksi ohjeeksi, jotta kukin yksilö ja kukin yhteiskuntaelin pyrki, pitäen alati mielessään tämän julistuksen, valistamalla ja opettamalla edistämään näiden oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista sekä turvaamaan jatkuvien kansallisten ja kansainvälisten toimenpitein niiden yleisen ja tehokkaan tunnustamisen ja noudattamisen sekä itse jäsenvaltioiden kansojen että niiden oikeuspiirissä olevien alueiden kansojen keskuudessa. (Yhdistyneet kansakunnat 1948, 1.)

Perusopetuslain § 29 (Perusopetuslaki 1998) mukaan jokaisen tahon, joka järjestää lapsille opetusta, tulee huolehtia oppilaiden fyysisestä ja psyykkisestä turvallisuudesta. Mikäli oppilaalle tapahtuu jotain koulussa tai koulumatkalla, on koulu velvollinen ilmoittamaan asiasta vanhemmille tai huoltajille. Salmivallin mielestä kiusaamiseen puuttuminen vaatii ongelman tiedostamista ja myöntämistä. Jotta tietoisuutta saadaan lisättyä koulumaailmassa, on informaation kuljettava opettajien ja muun henkilökunnan välillä. Tällöin huomataan se, ettei ole kyse harvinaisesta asiasta, vaan yleisestä ongelmas- ta yhteiskunnassa. On myös käsitystä siitä, että kiusaamiseen ennaltaehkäisyyn riittää vain ryhmän yhteishengen parantaminen erilaisten toimintojen avulla. Jotkut opettajat ja ohjaajat eivät edes pidä kiusaamista ongelmana, joka pitäisi käydä lasten sekä nuorten kanssa läpi, tai eivät uskalla ottaa asiaa esille, koska luulevat sen pahentavan kiusaamista. (Salmivalli 2010, 55, 67.)

Kiusaamiseen puuttuminen alkaa jo pienenä kotona, jolloin vanhempien tehtävänä on luoda kotiin turvallinen ilmapiiri, jossa lapsi pystyy kokeilemaan rajoja ilman hylkäämisen kokemusta. Jos kotoa puuttuu turva, hakee nuori sitä jostain muualta, esimerkiksi kadulla olevista muista nuorista. Huomiota haetaan keinolla millä hyvänsä, ja yleensä se on muilta opittua kapinallista käytöstä, jota nuori ei koe vääräksi. Nuorta on voitu myös kotona kasvattaa ankarasti fyysisiä rangaistuksia käyttäen, jotka saattavat näkyä omassa käytöksessä nuoruudessa sekä aikuisuudessa. (Harjunkoski & Harjunkoski 1997, 45.)

Vanhempien tulisi olla enemmän kiinnostuneita nuoren asioista, jolloin mahdollinen kiusaaminen tai kiusattuna olo huomattaisiin aikaisemmin ja päästäisiin puuttumaan ilmiöön. Jos lapsi tai nuori kertoo kotona sen, että häntä tai muita kiusataan, tulee vanhempien ottaa asia tosissaan eikä olla välinpitämättömiä. Jos luokalla on hyvä yhteishenki ryhmässä, ja yksittäisillä oppilailta on ehjät minäkuvat, ehkäisee nämä kiusaamista ennalta. Ryhmässä täytyisi myös opetella erilaisuuden sietämistä, sekä saada onnistumisen kokemuksia, jotka omalta osaltaan ehkäisevät kiusaamista. (Harjunkoski & Harjunkoski 1997, 46–47, 58.)

Yksi syy kiusaamisen puuttumisen vähyyteen voi olla se, ettei kiusaamista huomata, vaan oppilaat osaavat kiusata niin salassa, ettei se näy selkeästi opettajalle. Välillä opettajat, tai ryhmän ohjaajat, eivät välitä tai pidä ongelmaa tarpeeksi vakavana. Joskus voi olla, että osaaminen puuttuu kokonaan. Opettajien avuksi on olemassa neljän askeleen ohjelma, MNOP, jota he voivat käyttää apuna kiusaamistilanteita havaittaessa: M= myönnä, N= näe, O= ota puheeksi ja P= puutu kiusaamiseen. (Hamarus 2008, 89–90, 94). Koska uhrin on yleensä vaikea kertoa kenellekään kiusaamisestaan, olisi hyvä, jos kiusaamisesta voisi saada tiedon esimerkiksi puhelimen kautta. Koulussa voisi olla yksi opettaja, psykologi, kuraattori tai muu henkilö, joka ottaisi vastaan oppilaiden nimettömät ilmiannot tai kertomukset kiusaamisesta. Henkilö voi olla tukemassa ja rohkaistamassa uhria olemaan yhteydessä kasvatustien johonkin aikuiseen, joka voi ratkaista ongelman. (Olweus 1992, 68.)

Saippauksen eli sähköisen kiusaamisen havaitseminen on vaikeaa, sillä nuorten valvonta käy hankalammaksi kännyköihin, tabletteihin ja tietokoneisiin tulleiden verkkomahdollisuuksien myötä. Aina nuoret eivät välttämättä kerro, jos heitä kiusataan verkossa.

Tärkeää onkin, että vanhemmat keskustelevat lastensa kanssa nettikäyttäytymisestä, ja mitä tehdä, jos nuori havaitsee itseään tai toisia kiusattavan. (Hamarus 2008, 73–74.) Nettikiusaamiseen puuttumisen tekee helpoksi se, että kaikesta jää verkkoon jälki, jonka kautta on helppo löytää kuvan, viestin tai videon lähettäjä. Näitä verkosta otettuja muistijälkiä voidaan käyttää poliisille tehtäessä rikosilmoitusta tai koululla selvitellessä asiaa. Kaikki pilkka-, herja- tai haukkumaviestit tulee kirjoittaa ylös tai tulostaa paperille, jolloin asian selvittäminen helpottuu ja niistä on myös todisteet. (Thorslund 2009, 53.)

Harjunkoski ja Harjunkoski (1997, 54) esittävät yhdeksi puuttumisen keinoksi luokkayhteisöstä poistamista esimerkiksi tukiopetukseen tai erityisluokkaan. Kiusaaja voidaan myös lähettää kotiin kesken koulupäivän. Kiusaaja ymmärtää toimenpiteet rangaistuksena ja kiusaaminen loppuu. Hamarus (2012, 64) on Harjunkosken ja Harjunkosken kanssa samoilla linjoilla ilmaistessaan kiusaamisen puuttumisen keinoja. Hän kirjoittaa, että kiusaaja tulisi siirtää toiseen kouluun tai ryhmään eikä kiusattu, jolloin muulle ryhmälle välittyy viesti siitä, että aikuiset ovat tosissaan puuttuessaan tilanteeseen.

Salmivalli esittelee Pikasin 1970-luvulla kehittämän menetelmän, joka perustuu yksilökeskusteluihin kiusaajan kanssa. Keskusteluissa on selkeä kulku, jonka mukaan opettaja tai ryhmän ohjaaja voi edetä.

1. Vaihe: Asian esitleminen. Opettaja esittelee tietoonsa tulleen asian, kiusaamisen, kiistämättömänä tosiseikkana.
2. Vaihe: ”Näin ei ole hyvin”. Oppilas saa tilaisuuden selittää, häntä kuunnellaan, eikä häntä yritetä pakottaa tunnustamaan, mitä hän on tehnyt tai missä ollut mukana. Sen sijaan pyritään selkeän rauhallisesti osoittamaan ja mielellään yhdessä toteamaan, että kiusaaminen ei ole oikein.
3. Vaihe: Käännekohta. Tämä on keskustelun tärkein vaihe, johon pyritään siirtymään melko nopeasti. Oppilaalta pyritään saamaan jonkinlainen ratkaisuehdotus. Oppilaan tekemiä ehdotuksia vahvistetaan, ja mikä tahansa vähänkin rakentava ja järkevä ehdotus hyväksytään. Ellei ratkaisuehdotuksia tule, aikuinen voi itse ehdottaa jotain. (Salmivalli 2010, 76–78.)

Pikasin mallin pohjalta on tehty myös kaksi muuta selvittelymenetelmää yksilökeskusteluihin: ”No Blame Approach” on Isosta-Britanniasta lähtöisin Barbara Mainesin ja George Robinsonin kehittämä menetelmä, jossa ensin keskustellaan kiusatun kanssa ja sitten edetään ryhmäkeskusteluun. Toinen Pikasin pohjalta luotu menetelmä on ruotsalaisen Karl Ljungströmin kehittämä Farsta-menetelmä, joka lisää Pikasin menetel-

mään selvittämistiimin perustamisen. (Salmivalli 2010, 83–84.) Kiusaamistilanteen selvittämisessä voi käyttää esimerkiksi roolikarttaa, johon kiusattu piirtää kaikki kiusaamiseen liittyneet henkilöt. Kiusaaja piirretään lähimmäksi kiusattua, ja sen jälkeen ryhmän muut henkilöt, jotka ovat mukana kiusaamisessa. Näin saadaan kokonaiskuva tilanteesta ja henkilöistä. (Hamarus 2008, 107.) Vakaviksi tapauksiksi luokitellut kunnianloukkaus ja laiton uhkaus ovat aina rikoksia, joista on ilmoitettava poliisille. Apua voi myös pyytää silloin, kun koulun sekä kodin yhteistyö tai resurssit eivät riitä asiaa selvittämään. (Thorslund 2009, 55).

Kiusaamiseen puuttuminen on tehokkainta vaikuttamalla koko ryhmään, eikä vain kiusaajaan. Yleensä kiusaajalla on kannattajia, jotka kannustavat kiusaajaa, tai kiusaaja saa jonkinlaista tyydytystä kiusatessaan toista ihmistä. Salmivallin mielestä parasta on vaikuttaa, tai ohjata koko ryhmää muuttamaan käytöstään kiusaamisen vastaiseen työhön, ja pyrkiä saamaan heidät ymmärtämään, että kaikkien hyvinvointi on jokaisen vastuulla. Ryhmän kanssa yhdessä laaditut säännöt kiusaamisen vastustamiseen auttavat heitä välttämään kiusaamista, sekä huomaamaan epämiellyttävää käytöstä myös muualla ympäristössään. Pelkkien kielteisten sääntöjen luominen ei auta ryhmää, vaan sääntöjen täytyisi olla muotoiltuna myönteiseen muotoon. Sääntöjen lisäksi ryhmän olisi hyvä miettiä jokin rangaistus, jos sopimusta rikotaan. (Salmivalli 2010, 68, 70–71.)

Asenteenmuokkaamisen kannalta paras tapa on tehdä ryhmätyötä. Ryhmäläiset voivat leikellä lehtileikkeitä ja nauhoittaa televisiosta kaikkea sitä, mikä liittyy kiusaamiseen. Tämän jälkeen voi koko ryhmä keskustella aiheesta. Ryhmän voi myös laittaa väittelemään aiheista, jotka muokkaavat asenteita. Näytelmät ja itse tekeminen, sekä kokeminen, ovat usein hyviä tapoja muokata ajatusmaailmaa toista ihmistä ja toimintaa kohtaan. Ryhmän kanssa voi käsikirjoittaa pienen näytelmän kiusaamisesta ja parhaimmassa tapauksessa esittää sen koko koululle tai julkisesti ulkopuoliselle yleisölle. Näytelmien kautta on helppo asettua toisen ihmisen rooliin, tunteisiin ja ajatuksiin. Se on myös palkitseva menetelmä välittää kiusaamisen vastaista viestiä. (Pikas 1990, 96, 116.)

Kiusattua tulee auttaa selviämään kiusaamisen kokemuksesta. Koulun tulee myöntää tapahtunut asia ja pyrkiä ratkaisemaan se nopeasti. Kotona lapsen tunnetiloja tulee ymmärtää ja antaa hänen purkaa niitä omalla tavallaan. Puhuminen lapsen kanssa, kun hän

itse sitä haluaa, auttaa häntä oppimaan luottamaan siihen, että häntä autetaan ja hän on tärkeä. (Holmberg-Kalenius 2008, 50–51.)

Kiusatun tunteita käsiteltäessä koulupsykologi, kuraattori, terveydenhoitaja, perheneuvola, nuorisopsykologianpoliklinikka tai nuorisotyöntekijä ovat tahoja, joiden kautta saa oikeanlaista ammattiapua. Prosessi on pitkä, jonka aikana kohdataan ja läpikäydään kaikki tunteet, jotteivät ne vahingoittaisi mieltä ja elämää. (Hamarus 2012, 95.) Tunteiden purkamisen apuna voi käyttää esimerkiksi musiikkia, kuvia, kirjoittamista tai liikuntaa. Puhuminen on myös tapa käsitellä asioita. Prosessi lähtee siitä, että kiusattu tunnistaa vihan ja myöntää sen, mutta ymmärtää, ettei viha saa hallita elämää tai viedä harkintakykyä. James Pennebakerin menetelmässä kirjoittaminen, omista tunteista tai kiusaamisesta, on silloin hyvä keino purkaa omia ajatuksiaan kun sen tekee hallitusti muutamana päivänä lyhyitä aikoja kerrallaan. (Hamarus 2012, 96–97, 97.)

Usein kiusaamiseen liittynyt haukkuminen tai nolaaminen on johtanut kiusatun minäkuuvan heikkenemiseen. Tällöin kiusattu tarvitsee kehumista, mukavia muistoja ja hyväksymistä sellaisena kuin hän on. Kiusattu saattaa nähdä elämässään vain pelkkää pimeää, epäonnistumista ja yksinäisyyttä, sekä tuntee häpeää, jolloin selviämisen kannalta tärkeää on tuoda kiusatun elämään iloa, valoa ja toivoa paremmasta tulevaisuudesta. (Hamarus 2012, 98–99.) Jotta uhri pääsee toipumaan, on kiusaamisen poistuttava elämästä kokonaan. Myös syyllisyyden ja häpeän tunteiden on päästävä kääntymään hyväksynnäksi jolloin uhrin minäkuva pääsee eheytyämään oikein. Toipumisympäristö voi olla sama jossa uhria on kiusattu, mutta se edellyttää täysin ongelman poistumista. Ilmapii-
rin on oltava ymmärtäväinen ja tukeva ettei uhrin voimavarat mene pelon ja itsensä näkymättömäksi tekemisen puolelle. (Holmberg-Kalenius 2008, 74–75.)

Selviytymisessä henkisestä kiusaamisesta tai hengellisestä väkivallasta auttaa joskus se, kun puhuu toisen samaa kokeneen kanssa. Samalla kun kertoo kokemuksistaan ja niiden mukanaan tuomista tunteista, purkaa myös niitä. Kuunnellessaan taas toisten kertomista tunteista ja niistä selviytymisistä, löytää uusia näkökulmia sekä keinoja myös itselleen. Vertaistukea saa myös niistä ryhmistä, joissa on useita samaa kokeneita, sekä mukana on myös kokenut ammattiauttaja. Vertaistuki antaa lisäksi tukea selviytymiseen. Uskonnollisesti puolueeton Uskontojen uhrien tuki UUT ry. järjestää vertaistukea ryhmis-

sä. Lisäksi heillä on palveleva puhelin, johon voi soittaa kaikenlaisissa hengelliseen väkivaltaan liittyvissä asioissa. (Villa 2013, 111, 113.)

3 RIPPIKOULU

Kristinusko on ollut osa ihmisten elämää Jeesuksen kuolemasta ja ylösnousemuksesta lähtien. Kristillisten perinteiden ja tietouden jakamisen muodot ovat muovautuneet vuosien varrella useampaan kertaan ja rippikoulu on saanut nykyisen muotonsa pitkän suunnittelun ja arviointien kautta.

Vuonna 1919 tuli ensimmäinen ohjesääntö rippikouluihin, jossa määriteltiin rippikoulun alkamisikä sekä pääsyvaatimukset. 1930-luvulla ohjesääntöä muokattiin sekä siihen lisättiin helpotuksia, jotka koskivat muun muassa sitä, että rippikoulua sai käydä myös iltaisin töiden jälkeen. 1950-luvun loppupuolella alettiin pohtia pitäisikö 1930-luvun ohjesääntöä uudistaa. Rippikoulu sai vuonna 1957 selkeät tavoitteet. Se tuli osaksi nuorisotyötä sekä annettiin ohjeita vanhempien ja kotien yhteydestä rippikouluun. (Pruuki 2010, 41–42.)

Vuonna 1965 piispainkokous hyväksyi rippikoulun opetussuunnitelman, jossa rippikoulu muodoiksi laitettiin maaseuduille päivärippikoulu ja kaupunkeihin ilta- sekä leiririppikoulut. Vuonna 1970 rippikouluja varten tuli malliohjesääntö, joka määritteli rippikouluun tulevien iäksi 15 vuotta ja opettajiksi määrättiin papit sekä kanttorit. Malliohjesäännön noudattaminen oli seurakunnille vapaaehtoista, mikäli tuomiokapituli ei sitä erikseen määrännyt. 1974 alkaen koekäyttöön tuli 1973 valmistunut rippikoulusuunnitelma, jossa ryhmäkoko oli 25 oppilasta ja opettajiksi tuli papit, lehtorit sekä nuorisohjaajat. Rippikoulun tehtävä määriteltiin siten, että sen tuli

auttaa kastettuja nuoria uskomaan siihen Jumalaan, joka on ilmoittanut itsensä Jeesuksessa Kristuksessa ja joka kohtaa heidät sanassa ja ehtoollisessa, sekä toteuttamaan tätä uskoaan elämässään ja elämään joka päivä kasteen armosta.” (Pruuki 2010, 43–45.)

Koekäytössä olevasta rippikoulusuunnitelmasta saivat opettajat antaa palautetta, jonka perusteella hyväksyttiin lopullinen rippikoulusuunnitelma vuonna 1980. Yleistavoitetta yksinkertaistettiin ja muut tavoitteet poistettiin. 1900-luvun loppupuolella alettiin kehittää uutta rippikoulusuunnitelmaa, koska vuoden 1980 suunnitelmaa pidettiin yksipuolisenä sekä sitovana. 2001 hyväksyttiin piispainkokouksessa viimeisin rippikoulusuunnitelma, joka kantaa nimeä Elämä- usko- rukous. (Pruuki 2010, 45–46.)

3.1 Rippikoulun tarkoitus ja tavoitteet

Rippikoulun tarkoitus on auttaa sekä vahvistaa nuorta ymmärtämään sitä uskoa, mihin hänet jo kasteessa on otettu. Mikäli rippikouluun tuleva nuori ei ole saanut kastetta, pitää hänet kastaa ennen konfirmaatiota. Rippikoulu vahvistaa myös nuorta seurakuntayhteyteen sekä toimimaan kiinteästi sen parissa, jotta uskon vahvistuminen jatkuisi koko hänen elämänsä ajan. (Kirkkohallitus 2001, 8, 11).

Rippikoulusuunnitelma 2001 sisältää kaikkia rippikouluja varten olevat viralliset tavoitteet. Nämä tavoitteet auttavat seurakuntia laatimaan omat suunnitelmansa. Jotta opetuksessa sekä toiminnassa toteutuisi virallisten tavoitteiden päämäärä, kannattaa omaa suunnitelmaa laadittaessa perehtyä hyvin kirkkohallituksen ohjeisiin. Koska jokaisella opettajalla on myös yleensä opetuksessaan omia tavoitteita, on lisäksi hyvä sopia siitä kuinka ne yhdessä tekevät rippikoulusta toimivan kokonaisuuden. Tavoitteet, joita rippikouluille luodaan sekä rippikoulusuunnitelman että seurakuntien omien suunnitelmien kautta, antavat suunnan johon pyrkiä. Ne ovat keskeinen osa rippikoulujen suunnittelua, koska niiden avulla saadaan rippikouluista toimiva ja mielenkiintoinen kokonaisuus. Suunnitelmaa ei aina tarvitse tehdä kokonaan, koska aikaisempien rippikoulujen, ja niiden käytäntöjen toimivuus voidaan siirtää seuraaville vuosille. (Pruuki 2010, 94–93.)

Rippikoulun yleistavoite on kirjoitettu rippikoulusuunnitelmaan 2001 seuraavasti:

Nuori vahvistuu siinä uskossa kolmiyhteiseen Jumalaan, johon hänet on pyhässä kasteessa otettu, kasvaa rakkaudessa lähimmäiseen ja elää rukouksessa ja seurakuntayhteydessä. (Kirkkohallitus 2001, 18).

Suunnitelmassa on eroteltu myös jaksokohtaiset tavoitteet, mutta ne eivät ole kuitenkaan yksityiskohtaisia tavoitteita, vaan ne luodaan paikallisseurakunta tasolla erikseen. Rippikoulu jaotellaan neljään eri osioon, joita ovat 1. aloitusjakso, 2. perusjakso, 3. päätösjakso ja 4. seurakuntayhteys-osio. (Pruuki 2010, 99.) Jokaisella osiolla on omat tavoitteensa.

Aloituksessa tutustutaan, ryhmäydytään, odotukset ja toiveet kartoitetaan, sekä kerätään nuorilta jo olemassa olevaa tietoutta. Raamattuun, katekismukseen sekä virsikirjaan on myös tärkeää tutustua, jotta niitä olisi helppo ja luonteva käyttää pitkin rippikoulua. Perusjakso voidaan jakaa kolmeen osioon: elämä, usko ja rukous, joiden pohjalta tieto-

utta syvennetään ja tarkastellaan. Käsiteltäviä teemoja ovat muun muassa nuoren itenäistyminen, seksuaalisuus, arvot ja omatunto sekä nuoren ajankohtaiset kiinnostuksen kohteet, kuten harrastukset, monikulttuurisuus, teknologia sekä syrjäytyminen. Tavoitteena perusjaksossa on, että ”nuori etsii vastauksia oman elämänsä ja yhteiselämämme tärkeisiin kysymyksiin ja saa tukea kasvuunsa kristittyinä”. (Pruuki 2010, 100–101.) Päätösjakson aikana opittu asia liitetään nuoren elämään ja sovelletaan sitä jo olemassa olevaan tietoon. Nuorelle kerrotaan miten hän voi jatkaa omaa hengellistä elämäänsä myös rippikoulun jälkeen, sekä mitä konfirmaatiossa tapahtuu. Päätösjakson aikana palautetta annetaan isosille sekä ohjaajille koskien koko rippikoulua. Lisäksi rippikoululaiset saavat myös kertoa omia kokemuksiaan rippikoulusta. (Pruuki 2010, 103.)

Koko rippikoulun ajan mukana kulkee myös seurakuntayhteys- osio, jonka aikana tutustutaan jumalanpalveluksiin, eri työaloihin sekä muuhun seurakunnan toimintaan. Ideana ei kuitenkaan ole se, että nuori osallistuu sellaiseen toimintaan, joka ei hänen elämäntilanteeseensa kuulu. Tärkeää on myös oppia tuntemaan tilat, työntekijät, luottamushenkilöt sekä ne ihmiset, jotka auttavat nuorta kristillisessä elämässä. (Pruuki 2010, 104.)

3.2 Rippikoulujen toteutus

Kirkkojärjestyksen 3 luvun 3§ mukaan

seurakunnan tulee pitää rippikoulua, jossa nuoria perehdytetään kirkon yhteiseen uskoon ja ohjataan elämään seurakunnan yhteydessä. Rippikoulua johtaa pappi tai lehtori. Opettajina toimivat heidän lisäksi kanttorit, nuorisotyönohjaajat ja muut seurakunnan viranhaltijat siten kuin seurakunnan rippikoulun ohjesäännössä määrätään. Tarvittaessa pidetään rippikoulu yksityisesti. Seurakunnan rippikoulun ohjesäännön hyväksyy kirkkoneuvosto tai seurakuntaneuvosto. Päätös on alistettava tuomiokapitulin vahvistettavaksi. (Kirkkojärjestys 1993.)

Jokaisessa seurakunnassa tulee tehdä oma rippikoulusuunnitelma, johon 2001 suunnitelma antaa kehyksen. Suunnitelmassa on keskeiset käytäntöjä koskevat asiat, sekä lisäksi vuosittain laaditaan erikseen rippikouluja varten vuosisuunnitelma. Jokaiseen rippikouluun tehdään toteutusta sekä opetusta varten oma kokonaissuunnitelma, jonka laadinnasta huolehtii kyseisen rippikoulun vastaava työntekijä. Mikäli opettajia on useam-

pi, järkevää on heidän kaikkien osallistua sen tekemiseen. Rippikouluissa pakollisia oppikirjoja ovat Katekismus, Raamattu sekä virsikirja. Näiden lisäksi opettajat voivat käyttää opetuksessa muita piispainkokouksessa hyväksytyjä kirjoja. Muuta materiaalia he hankkivat oman harkintansa mukaan. Vuoden 2001 rippikoulusuunnitelmassa opetuksen kesto on 80 tuntia puolen vuoden aikana. Ryhmässä ei saa olla kuin 25 nuorta. (Pruuki 2010, 70–72.)

Tärkeinä osina rippikouluissa ovat jumalanpalvelus- ja rukouselämä. Silloin läpi käydään myös kirkkovuoteen liittyviä teemoja, joiden ympärille on helppo rakentaa esimerkiksi leirijumalanpalvelukset. Erilaisiin jumalanpalveluksiin osallistumiset auttavat nuoria huomaamaan sen, että jumalanpalveluksien perinteet pohjautuvat noin kahden tuhannen vuoden takaiseen traditioon. Olennainen osa rippikoulu opetusta ovat myös nuorten omat elämänskysymykset, joihin liittyy muun muassa seurustelu, avioliitto, arvot, omatunto, kulttuurit sekä vastuullisuus. (Kirkkohallitus 2001, 31, 24.)

Rippikoulut voi toteuttaa monilla eri tavoilla. Yleisimmin käytetyt muodot ovat ilta-, harraste-, päivä- ja leirimuotoiset rippikoulut. Eri muotoja voidaan yhdistää mielekkäiksi kokonaisuuksiksi, joihin voi liittää esimerkiksi retkiä ja tutustumiskäyntejä. Seurakuntien kannattaa hyödyntää lähellä olevia resursseja, kuten kirkkoja, museoita, luostareita ja hautausmaita. Näin kustannukset eivät nouse liian suuriksi ja nuorille on tarjolla vaihtelevuutta opiskeluympäristöihin. Tutustumiskäynnit voidaan toteuttaa pienissä ryhmissä, tai yksin, jolloin nuori oppii vastuullisuutta, omatoimisuutta sekä luottamusta omaa toimintaansa kohtaan. (Poisuo & Rissanen 1998, 232.)

Joskus voi olla aihetta lyhentää rippikoulun leirijaksoa. Tällöin voi nuorisotyö toteuttaa ennen tai jälkeen leirin, niin sanotun kaupunkijakson, jossa oppitunnit käsittelevät niitä aiheita, joiden opettajat eivät pääse tulemaan leirille. Tällaisia opettajia voivat olla esimerkiksi kanttorit, diakoniatyöntekijät sekä vierailijat. Myös kirkkotila sekä kirkkotekstiilit on helpompia näyttää muualla kuin leirikeskuksella. (Poisuo & Rissanen 1998, 233.)

Rippikouluja toteutettaessa, työntekijät saattavat kohdata vastarintaa uusia ajatuksia kohtaan. Tällöin puhutaan muutosvastarinnasta, johon liittyy rippikouluperinteet, tottumukset, mielipiteet sekä vanhoihin kaavoihin turvautuminen. Myös työntekijöiden hen-

kilökohtaiset asenteet saattavat vaikeuttaa rippikoulujen uudistusta. On hyvä tarkistaa välillä rippikoulujen toteutustavat, koska kaikille nuorille ei toimi samat opetukset, harjauudet sekä tutustumiskäynnit, vaan uusia näkökulmia on hyvä hakea vuosittain. (Poisuo & Rissanen 1998, 234.)

Evankelis-luterilaisen kirkon rippileirille on olemassa vaihtoehtoja muiden kirkkokuntien ja uskonnollisten järjestöjen tahoilla. Prometheus-leirit ovat leirejä, jotka eivät kuulu mihinkään uskontokuntaan. Leirien teemat käsittelevät kaikkea ihmisen elämään liittyviä asioita. Fifteenleiri on helluntailiikkeen leiri, jossa käydään läpi kristinuskon perusteet sekä autetaan nuoria itsenäiseen kristilliseen elämään. Kristinoppileirit ovat ortodoksien järjestämiä leirejä, joille voi mennä myös niin sanotut ei-ortodoksit. Leirien runko rakentuu kuitenkin ortodoksien rukouselämän ja kulttuurin pohjalle. Adventtikirkon vaihtoehtona on teinileiri sekä ristinjuurella-viikonloppu. Leirien ohjelmat sisältävät paljon samoja piirteitä ja opetuksia kuin evankelis-luterilaisessa rippileirissä. Vaapaakirkon seurakuntakoululeiri muistuttaa myös evankelis-luterilaista rippikoulua, mutta kirjana heillä on Kohti elämää-kirja. (Piiirainen, Räsänen, Kauppila, Vuorinen, Väisänen, Saaristo, Virtanen, Kokkonen, Portaankorva & Pihlava, 2014.)

4 NUOREN HYVINVOINTI YHTEISKUNNASSA JA RIPPIKOULUSSA

Koska Suomi on hyvinvointivaltio, meidän lainsäädännössämme on useita lakeja ja asetuksia, joilla pyritään turvaamaan ja ylläpitämään lasten ja nuorten hyvinvointia. Terveystarkastuslaki ohjaa kuntien toimintaa, joiden on järjestettävä riittävät terveys- ja hyvinvointipalvelut. Lain tarkoitus on muun muassa seurata oppilaiden kasvua ja kehitystä sekä huolehtia opiskelijoiden terveystarkastuksista, joissa voi tulla esille esimerkiksi kiusaamiseen liittyviä teemoja. (Lastensuojelulaki 2007, Terveystarkastuslaki 2010.)

Tarkkaa määritelmää hyvinvoinnista ei ole pystytty tekemään, koska siihen kuuluu monta eri osa-aluetta. Topias Pyykkönen (2012, 2) tuo pro gradu-tutkielmassaan esille neljä eri käsitettä: elinolot, elämänlaatu, subjektiivinen hyvinvointi sekä kestävä hyvinvointi. Elinolot-käsite pitää sisällään aineellisen hyvinvoinnin ja kokemuksen, elämänlaatu sekä tyytyväisyyden että terveyden. Subjektiivinen hyvinvointi sisältää tyytyväisyyden ja onnellisuuden käsitteet, ja kestävä hyvinvointi ihmisen kestävä ja taloudellisen hyvinvoinnin käsitteet. Hyvä elämä määrittyy sen kautta, kuinka yksittäinen käsite huomioi yksilön ympäristön.

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden keskus (2010) toi esille, että turvallinen tuttu arki ja päivittäiset rutiinit luovat lapsen ja nuoren hyvinvoinnin. Lisäksi yhdessäolo perheen kanssa auttaa tukemaan nuoren hyvinvointia ja auttaa häntä kehittymään ehjäksi ja vastuulliseksi ihmiseksi. Terve Kunta-päivillä olevassa puheessaan lapsiasiainvaltuutettu Maria Kaisa Aula (2007) totesi, että suurin osa lapsista voi melko hyvin, mutta yhä suurempi osa on alkanut myös voida huonosti. Syitä tähän ovat perheissä olevat sosiaaliset ongelmat. Lasten ja nuorten pahoinvointi on vakava ongelma heidän hyvinvointinsa kannalta ja siksi olisi hyvä, jos sosiaali- ja terveystieteiden kehittämisen tulevaisuudessa edellä mainitut seikat otettaisiin huomioon.

Lapsen ja nuoren elämässä asiat muuttuvat koko ajan. On myös hyvin tavallista, että tunteet ja mieli alkavat kuohumaan. Pitkään jatkuneet koulunkäyntivaikeudet sekä usein olevat ahdistavat tunteet ovat merkkejä siitä, että nuori tarvitsee apua. Tällöin nuoren

olisi hyvä keskustella jonkun aikuisen kanssa, koska yksin saattaa vaikeudet kasvaa vielä suuremmiksi ja nuori voi kääntää huonon olonsa omaan kehoonsa esimerkiksi viiltelemällä. (Mielenterveyden keskusliitto i.a.)

1.3.2011–31.12.2014 Terveys ry ja Sininauhaliitto toteuttavat yhteishankkeen, jonka nimi on RippiKoulu-hanke. Tarkoituksena on edistää kolmen eri paikkakunnan toimijoiden yhteistyötä ja mukana ovat myös evankelisluterilaiset seurakunnat. Hankkeen aikana yhdenmukaistetaan päihteitä koskevia toimintalinjauksia sekä toimintamalleja. Tavoitteena on löytää uusia tapoja tuoda nuorille tietoutta päihteiden käytöstä sekä terveyteen liittyvistä asioista. (Innokylä 2011.)

4.1 Hyvinvointi rippikouluympäristössä

Seurakuntien leirielämässä huolehditaan myös nuorten hyvinvoinnista monilla eri tavoilla. 1.10.2010 voimaan tulleen tupakkalain myötä myös seurakuntia pyydettiin tarkistamaan omia käytäntöjään nuorten tupakoinnista seurakunnan leireillä. Tämän vuoksi varsinaista tupakointialuetta leirialueella ei jatkossa voida enää toteuttaa. Seurakuntien työntekijät eivät saa koskea nuorten tavaroihin, joten vanhemmat ovat vastuussa siitä, etteivät heidän lapsensa tuo tupakkatuotteita leireille. (Kirkkohallitus i.a.b.)

Rippikoulu on osa kirkon kasvatustyötä, joten rippikoulujen suunnittelussa täytyy lähtökohtana olla nuori ja hänen maailmansa. Rippikouluun tuleva nuori on keskellä nuoruusiän kehitysvaihetta, joka on tärkeä elämän vaihe ihmisen kehityksessä. Nuori etsii omaa identiteettiään, johon kuuluu myös fyysinen puberteetti. Murrosiän aikana kaverit tulevat tärkeämmäksi ja tunne-elämässä on suuria vaihteluja. Nuori saattaa itsekin olla ymmällään siitä, mitä hänelle tapahtuu. Tarve olla samanlainen kuin muut näkyy monesti myös hänen pukeutumisessaan ja olemuksessaan. Aikuisten voi olla vaikea ymmärtää häntä, jolloin saattaa tapahtua yhteenottoja. (Poisuo & Rissanen 1998, 201.)

Rippikoulun työntekijöiden kannattaa ottaa huomioon se, että nuoret tulevat monesti hyvinkin erilaisista kodeista. Taustalla saattaa olla vaikeita ja raskaita asioita, jotka ovat muovanneet nuoren ajatusmaailmaa, kuten vanhempien avioero. Huomioon on myös

otettava se, että vanhemmat ovat kasvattaneet nuoret hyvin eritavoin, ja tätä on kunnioitettava, eikä pyrkä äsettumaan vanhempien paikalle. (Poisuo & Rissanen 1998, 205.) Siihen, missä rippikouluja pidetään, kannattaa myös kiinnittää huomiota. Hyvä oppimisympäristö lisää viihtyvyyttä ja antaa nuorelle sisäisen turvallisuuden tunteen, sekä uusia elämyksiä. Nuori kiinnittyy helpommin sinne, missä hän kokee positiivisia tunteita. Samat tilat ja tavat kaikille ryhmille eivät välttämättä toimi vuodesta toiseen, sillä jokainen ryhmä on erilainen. (Poisuo & Rissanen 1998, 234–235.)

Se miten nuori asennoituu rippikouluun, vaikuttaa hänen käytökseensä koko rippikoulun ajan. Joskus hän tuntee sen pakonomaisena velvollisuutena. Rippikouluinfo ja ensimmäiset tapaamiset sekä niissä oleva ilmapiiri vaikuttavat hänen sitoutumiseensa. Jos hän tuntee, ettei häntä huomata tai kokee sen, että häntä on kohdeltu jotenkin väärin rippikoulun alussa, saattaa se tuottaa ongelmia jatkossa. (Aalto 2002, 13–14.) Tapani Innanen ja Kati Niemelä tuovat omassa rippikoulua koskevassa tutkimuksen loppuraportissaan esille hengellisen ilmapiirin rippikouluissa. Heidän aineistonsa mukaan rippikoulut ovat ilmapiiriltään sellaisia, että niissä on helppo kertoa omat mielipiteensä sekä olla oma itsensä. Isosten merkitys ilmapiirin luomisessa nousi korkealle, koska nuoret hakivat heistä vertaistukea ja isosten kanssa oli helppo puhua kaikista isoista asioista paremmin kuin aikuisten. Hyvän ilmapiirin loi myös isosten ja työntekijöiden hyvä yhteistyö, sekä ryhmän kanssa jatkuva läsnäolo ja innostava osallistuminen leikkeihin. (Innanen & Niemelä 2009, 124–125.) Ilman hyvää ilmapiiriä ja turvallista oloa, rippileirillä olevien nuorten hyvinvointi laskee, jolloin heidän mielikuvansa kirkosta ja seurakunnasta heikkenevät.

Rippikouluun on hyvä tehdä säännöt, joita noudattamalla nuoret kasvavat vastuuseen sekä omasta, että ryhmän hyvinvoinnista. Sääntöjen noudattaminen kasvattaa heitä myös omaa elämäänsä varten yhteiskunnassa. Säännöistä on hyvä myös pitää kiinni, ja mikäli niitä rikotaan, olisi työntekijöillä hyvä olla jo valmiiksi mietitty miten niitä käsitellään. Sääntöjen noudattamisesta nuorille olisi hyvä antaa kiitosta, jolloin se lisää hyvää oloa sekä kannustaa myös jatkossa. Nuoria on hyvä varoittaa etukäteen myös hankalista tilanteista, joita saattaa syntyä rippikoulun aikana. Tilanteet voivat liittyä ryhmän sisällä oleviin tapahtumiin, kuten kiusaamiseen tai muuhun ongelmatilanteisiin. Joskus pelkkä ennalta puhuminen voi riittää hillitsemään ongelmien syntyä, mutta tuomalla

ilmi että tilanteisiin puututaan tuo nuorille lisää turvallisuuden tunnetta. (Aalto 2002, 14–15.)

Riittävä lepo on nuoren hyvinvoinnin kannalta tärkeää. Lisäksi se auttaa nuorta jaksamaan seuraavana päivänä. Leirillä usein nukkumaanmeno aiheuttaa ongelmia. Nukahtamista voi haitata nuoren itsensä omat ongelmat tai päivän aikana tapahtuneet asiat, jotka nousevat mieleen. Niitä voi esimerkiksi käsitellä leirin aikana yhdessä oppitunneilla. Joskus nukkumaanmeno sekä nukahtamista voi haitata turvattomuuden tunne, jolloin nukkumaanmeno tilanteesta tulisi tehdä rauhallinen sekä turvallinen. Iltaohjelmat antavat vastapainoa päivän aikana olevalle opiskelulle. Niistä tulee tehdä hauskoja sekä rentouttavia. Iltaohjelmat voivat myös käsitellä päivän aikana olleita teemoja. Nuoren hyvinvoinnin kannalta iltaohjelma voi myös viedä pohjaa jo opituilta asioilta sekä aiheuttaa epämukavan olon, jos iltaohjelmasta tulee leirin vetäjien ja isosten oma näytös tai iltaohjelma rakentuu nolauksen pohjalle. (Aalto 2002, 16–17.)

Sairastunut ihminen kaipaa huolenpitoa sekä välittämistä. Mikäli rippikoululainen sairastuu, niin myös muut ryhmäläiset voivat osallistua hänestä huolehtimiseen. Sairastunut ei ole hyvä jättää yksin. Jos sairaus on helposti toisiin leirillä olijoihin tarttuvaa, on paras ratkaisu keskeyttää leiri sairastuneen osalta ja tarjota hänelle kotona opiskelun mahdollisuutta. Leirille paluu on myös mahdollinen, jos sairastuminen tapahtuu leirin alussa. (Aalto 2002, 17–18.) Mikäli rippikoulussa tai ympäristössä tapahtuu jokin vakava onnettomuus, on syytä järjestää jälkikäteen nuorille mahdollisuus puhua ja selvittää omia tunteitaan sekä ajatuksiaan. Ryhmän kanssa on hyvä myös yhdessä käydä koettua asiaa läpi, sekä kehoittaa nuoria hakemaan tukea toisistaan. Kotona oleva perhe tulisi myös ottaa huomioon, sekä huolehtia siitä, että nuorella on aikuisen apua koko kriisivaiheen ajan. (Pruuki 2010, 91–92.)

Onnistunut rippikoulu hoitaa nuorten psyykkistä hyvinvointia. Joskus voi tulla eteen tilanne, jossa nuori haluaa jakaa omia tunteitaan tai yksittäistä vaikeaa asiaa kahden kesken jonkun työntekijän kanssa. Nuorta saattaa ahdistaa asiasta puhuminen, mutta usein jo pelkkä itsensä purkaminen auttaa häntä eteenpäin. Keskustelussa työntekijää koskee vaitiolovelvollisuus, lukuun ottamatta silloin kun huomaa lastensuojelutoimen-

piteiden tarpeen. Myös pelkkä epäily riittää, jolloin sitä on aihetta selvittää. (Pruuki 2010, 89–90.)

Jos kiusaamista havaitaan rippikoulussa, tulee siihen puuttua ja se pitää selvittää. Mikäli osapuolet eivät itse pysty sopimaan asiasta, tulee ohjaajan tarttua siihen. Ohjaajan tulisi ensin kertoa se mistä hän on asiasta saanut tietonsa. Kiusaaja on saatava ymmärtämään se, mitä hän on tehnyt ja mitä se kenties aiheuttaa. Kun hän sen on tehnyt, voi tilannetta yrittää korjata keskustelemalla kiusaajan sekä uhrin kanssa siten, että joku aikuinen on paikalla. Uhrin kerrottua, miltä hänestä tuntuu ja kiusaajan ymmärrettyä sekä hyväksytyä asia, on molempien kannalta anteeksi antaminen tärkeää. Jos molemmat osapuolet haluavat, ongelmaa voi myös käsitellä koko ryhmän kanssa. (Aalto 2002, 15–16.)

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Kiusaamista kouluympäristössä on tutkittu erilaisilla tutkimuksilla aina vuodesta 1970-luvulta lähtien, mutta virallisia tutkimuksia kiusaamisesta rippikouluissa ei ole tehty aikaisemmin. Kaikkein suurin tutkimus, kouluterveyskysely, tehdään joka toinen vuosi kaikille kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisille, sekä lukion ja ammatillisten oppilaitosten ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoille.. Sillä kartoitetaan opiskelijoiden terveyttä ja elinoloja, samoin oppilas- ja opiskelijahuollosta pyritään saamaan tietoja. Kouluterveyskyselyitä on toteutettu vuodesta 1996 saakka. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014 a.) Viimeisin kouluterveyskysely ”Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000–2013” toteutettiin vuonna 2013. Vuoteen 2008/2009 saakka peruskouluissa koulukiusaaminen yleistyi, sen jälkeen se on vähentynyt. Vuonna 2013 vähintään kerran viikossa lukukauden aikana 6 % tytöistä ja 8 % pojista koki koulukiusaamista. (Luopa, Kivimäki, Matikka, Vilkki, Jokela, Laukkarinen & Paananen 2014, 26.)

Health behaviour in School-aged children (HBSC) tutkimus toteutetaan Suomessa WHO-koululaistutkimuksen nimellä. Tutkimukseen tarvittavat aineistot kerätään joka neljäs vuosi. Tutkimus aloitettiin 1984 ja viimeisin aineisto on kerätty keväällä 2014, josta ei ole vielä tilastoja tehty. Tutkimus tehdään sekä Euroopan maissa ja Yhdysvalloissa sekä Kanadassa. Tutkittavina kohteina ovat koululaisten terveys sekä hyvinvointi. (Jyväskylän yliopisto i.a.) Vuonna 2010 kaikista oppilaista 6 % joutui kiusatuksi vähintään kerran viikossa ja 2006 kiusattuja oli 5 %. Alemmilla luokilla kiusaamista oli enemmän kuin ylemmillä luokilla. (Kämppe, Välimaa, Ojala, Tynjälä, Haapasalo, Villberg & Kannas 2012, 88.)

Seurakuntien nelivuotiskertomuksen teko toteutetaan neljän vuoden jaksoina, joka koostuu kirkon tilastoista sekä tehdyistä kyselytutkimuksista. Viimeisimmän selonteon mukaan vuonna 2011 rippikoulun 15-vuotiaista kävi 53 400 nuorta (86,2 %). Vuonna 2007 kävijöitä oli 88,5 %. Rippikoulun kävijöitä ei ole missään muissa maissa yhtä paljon kuin Suomessa Luterilaisen kirkon piirissä. Tämä näkyi Ruotsin, Norjan sekä Tanskan tutkimuksissa olleista kävijämääristä. (Kirkkohallitus 2012, 150.) Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vuoden 2013 tilastojen mukaan rippikoulujen kävijämäärät pysyvät

yhä korkealla. Vuonna 2013 15-vuotiaista 48 000 (84,6 %) kävi rippikoulun. Tyttöjen ja poikien välisiä eroja ei ollut. 24 500 nuorta osallistui isostoimintaan oman leirinsä jälkeen, mikä on enemmän kuin aikaisemmin. (Kirkkohallitus i.a.a.)

6 TUTKIMUSONGELMA

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli kerätä ajatuksia ja ideoita, kuinka kiusaaminen voisi näkyä osana rippikouluopetusta sekä jakaa nuorten mielipiteitä kiusaamisesta. Aihettani ei ole paljontaan tutkittu, ja jotta työstäni olisi vielä enemmän hyötyä, aihetta tulisi kehittää ja tutkia enemmän. Kiusaamisesta keskustellaan, mutta paljontaan ei tehdä mitään asian eteen. Katson tutkimusaiheeni olevan keskustelunavaus, johon tulisi kiinnittää huomiota sekä kouluissa, kotona ja seurakunnissa eri työalojen piireissä. Jos kiusaaminen tulee esille vain kerran vuodessa ja painuu sitten taas ratkaisemattomien ongelmien riveihin, ei tilanne parane yhtään.

Perimmäisenä tutkimusongelmana oli *tapahtuuko rippikouluissa kiusaamista?* Rippikoulutyössä on jo olemassa kiusaamisen vastaiseen työhön liittyviä elementtejä, kun käsitellään esimerkiksi lähimmäisen rakkautta. Vastauksia ongelmaan lähdin etsimään kysymällä seuraavia kysymyksiä:

1. Kuinka yleistä kiusaaminen on rippikouluissa?
2. Kuinka rippikouluissa tulisi puuttua kiusaamiseen?
3. Rajoittaako kiusaaminen rippikoulun jälkeen olevaan toimintaan osallistumista?
4. Mitkä tekijät aiheuttavat kiusaamista?
5. Kenelle olisi helpointa kertoa kiusaamisesta?
6. Mikä tekee kiusaamiseen puuttumisen vaikeaksi?
7. Minkälaisia kiusaajat sekä kiusatut ovat?
8. Minkälainen kokemus nuorelle jäi rippikoulusta?

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TUTKIMUSMENETELMÄ

Aineisto kerättiin Joensuun seurakuntayhtymän yhden seurakunnan kesän 2014 rippikouluryhmissä. Seurakuntayhtymä muodostuu useasta seurakunnasta, jotka ovat samassa kunnassa. Talous, hallinto sekä jäsenrekisterit ovat yhtenäisiä, mutta jokaisella seurakunnalla on silti oma päätöksentekovoimalla tiettyjen varojen sisällä koskien lähinnä taloutta. Vuonna 2013 jäseniä oli 53 598. (Joensuun ev.-lut. seurakunnat i.a.) Yhteensä rippikoululaisia yhteistyöseurakunnassa kesällä 2014 oli 137 nuorta, joista tutkimukseen osallistui 110. Kyselyyn jätti vastaamatta 27 nuorta. Tutkimuksen suoritti rippikouluissa töissä olleet työntekijät laatimani kyselylomakkeen avulla.

7.1. Laadullinen tutkimus ja aineiston hankinta

Tutkimukseni on kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivista tutkimusmenetelmää käytetään silloin, kun ollaan kiinnostuneita todellisen elämän luonnehtimisesta. Tutkimuksessa tarkoituksena on nähdä tutkittava kohde tai asia kokonaisvaltaisesti, eikä vain keskittyä yhteen tiettyyn asiaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa päämääränä on enemmänkin paljastaa totuus kuin todistaa jokin asia oikeaksi. Jotta tutkimus olisi kvalitatiivinen, on tutkimuksella oltava tiettyjä piirteitä. Tutkijan on pystyttävä luottamaan enemmänkin omiin havaintoihin sekä käyttämään ihmisiä tiedonkeruun välineinä. Kohdejoukko on oltava tarkoituksella tietynlainen ja etukäteen kirjoitettua suunnitelmaa ei ole. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 156–160.)

Tutkimukseni aineiston hankin tutkimuskyselyn avulla. Kyselyllä halusin kartoittaa rippikouluissa tapahtuvaa kiusaamista ja sen yleisyyttä. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 195) mainitsevat sen, että kyselytutkimuksen etuina ovat myös nopean analysoinnin sekä aikataulun arvioinnin helppoudet. Toisaalta kyselyn heikkous piilee siinä, että ei voida olla varmoja, ovatko vastaajat olleet rehellisiä ja onko kyselyn laatijan vastausvaihtoehdot olleet kattavia.

Tutkimustehtävän kohderyhmä ja sen suuruus olivat lähtökohtana menetelmän valinnalle. Kyselylomake soveltui ominaisuuksiensa takia parhaiten menetelmäksi, sillä muilla menetelmillä aineiston saanti olisi ollut hidasta sekä vaatinut paljon työtä, aikaa ja pienemmän kohderyhmän. Pyrin valmistamaan ja toteuttamaan kyselyn mahdollisimman hyvin, sillä ilman kunnollista kyselyä ei tulokseen olisi ollut luotettavaa.

Kyselylomakkeen (LIITE 3) laadin itse, ja rippikoululaiset täyttivät sen nimettöminä. Kyselyssä oli sekä avoimia että asteikko kysymyksiä. Laadullisessa tutkimuksessa avointen kysymysten käyttö on perusteltua, koska tällöin vastaajilla on mahdollisuus vastata totuudenmukaisesti ja laajemmin, kun taas asteikko kysymyksen rajaavat vastauksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 196.)

Tutkimus eteni aikataulun mukaisesti. Menin toukokuussa 2014 seurakuntaan, jossa tutkimus toteutettiin ja annoin ohjeet työntekijöille lomakkeiden toteuttamisesta omissa ryhmissään sekä palauttamisesta minulle. Kyselyt lähetin rippikoulun työntekijöille sähköposteilla ja jokainen tulosti omaa ryhmäänsä varten tarvittavan määrän lomakkeita. Aineiston keräämiseen meni kesä- ja heinäkuu, joiden aikana tutkimuskyselyt toteutettiin leireillä. Lomakkeita lähti 137, joista 110 palautui takaisin. Vastausprosentti oli 80,2 %.

7.2 Aineiston analysointi

Sisällönanalysissä käytetään erilaisia tapoja, joiden kautta aineistosta pystytään tekemään erilaisia huomioita sekä saada tietoa. Sisällönanalyysi on työväline, jonka avulla voidaan saada esille täysin uutta tietoa sekä piilossa olevia totuuksia. (Anttila 1998.) Analysoinnissa käytin sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä, jolloin analysointi tapahtui triangulaationa eli eri analysointimenetelmiä yhdistäen. Analysoinnin aloitin elokuussa 2014, kun olin hakenut lomakkeet seurakunnan työntekijöiltä takaisin.

Määrällisten vastausten analysoinnin aloitin viemällä kysymysten vastaukset Excel-taulukkoon, josta siirsin ne sitten SPSS-ohjelmaan, joka soveltuu täydellisesti kvantitatiivisen tutkimuksen käsittelyyn. Siirrettyäni vastaukset laskin ohjelmaa hyväksi käyttä-

en frekvenssit sekä ristiintaulukointeja. Avointen kysymysten käsittelyyn käytin kvalitaatiivisen tutkimuksen menetelmää, teemoittelua.

Teemoittelussa saaduista vastauksista etsitään samanlaisia tai erilaisia vastauksia. Teemat muodostuvat yleensä kysyttävistä asioista. Teemat voivat olla yksinkertaisia ja selkeitä tai mielikuvituksellisia. Aineisto sijoitetaan teemojen mukaan siten, että jokaisen teeman alle etsitään vastaukset, joista kyseisestä teemasta puhutaan. Helpointa on tehdä taulukko, jossa on pääteema ja sen jälkeen muodostettuja alateemoja. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka i.a.)

Kyselylomakkeen avointen kysymysten teemoittelun aloitin etsimällä samanlaisia ja yleisimpiä vastauksia. Kirjoitin vastaukset jokaisen kysymyksen alle ja samojen vastauksien kohdalla merkitsin numeron, jos vastaus oli tullut aikaisemmin. Tämän jälkeen lähdin muodostamaan alaluokkia. Eri kysymysten kohdalla alaluokkia muodostui 2-3. Lopuksi kävin vastaukset vielä kerran läpi ja pyrin yhdistämään vastauksia vielä isommiksi kokonaisuuksiksi. Kiusaamisen syiden alaluokiksi muodostuivat: 1) persoona 2) luonne ja 3) ympäristön vaikutukset. Kiusaamisen puuttumisen vaikeuksista kysyttäessä, alateemoina vastauksissa olivat 1) pelko ja 2) voimattomuus. Sekä kiusaajien että kiusattujen olemuksesta kysyttäessä vastauksista alateemoiksi nousivat 1) persoona ja 2) ympäristö. Rippikoulussa puuttumisen alateemoiksi muodostuivat 1) toiminnallisuus ja 2) muu yleinen toiminta. Kiusaamisen vähentämisen alateemat olivat 1) konkreettinen toiminta ja 2) yleinen toiminta. Kokemusten vastauksista alateemoiksi nousivat 1) positiivinen kokemus ja 2) negatiivinen kokemus.

Tuloksia esitän luvussa 8. Tuloksissa olen vertaillut tyttöjen ja poikien välisiä eroja kysymysten 3, 5 ja 6 kohdalla. Olen tehnyt vertailuista vertailutaulukoita, jotta saadaan käsitys myös eri sukupuolten mielipiteistä ja kokemuksista.

7.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Aina kun tehdään tutkimusta, pyritään siihen, että tutkimus olisi mahdollisimman luotettava ja pätevä. Myös virheiden syntymistä pyritään estämään mahdollisimman tark-

kaan. Kun mitataan tutkimuksen luotettavuutta, on siihen olemassa erilaisia tapoja. Luotettavuutta mitattaessa käytetään kahta käsitettä: reliaabelius sekä validius. Reliaabelius tarkoittaa sitä, että tulokset voidaan toistaa ja saadaan sama tulos uudestaan. Validius taas tarkoittaa sitä mittaria, jolla tutkimus on ollut aikomuskin mitata. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden mittaamisen tärkeimpinä asioina voidaan pitää sitä, että tutkija kirjoittaa tutkimuksen toteutuksen tarkasti. Tutkija tuo esille toteuttamisen olosuhteet, paikat sekä henkilöt rehellisesti sekä luotettavasti. Analyysissa tärkeää on tuoda esille alkutilanne sekä perusteet, joiden johdosta on päätynyt tiettyihin valintoihin. Triangulaatiolla, eri menetelmien yhdistämisellä, voidaan parantaa validiutta sekä itse tutkimuksen tulosten suhteen kuin myös analyysivaiheessa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226–227.)

Reliaabeliutta mietittäessä tutkimukseni osalta, voin todeta, että tutkimuskyselyni voidaan toteuttaa uudestaan samalle ryhmälle, mutta vastaukset eivät olisi samoja. Tähän vaikuttavat esimerkiksi tutkimuksen toteutuksen ajankohta, ohjeistus sekä ympärillä olevien ihmisten sen hetkinen vaikutus vastauksiin. Jotta oman tutkimukseni tulosten luotettavuus olisi mahdollisimman iso, käytin kahta eri menetelmää eli triangulaatiota. Määrällisen tutkimuksen analyysitavoista käytin SPSS-ohjelmaa nominaaliasteikko kysymyksissä sekä laadullisen tutkimuksen analyysitavoista teemoittelu avoimissa kysymyksissä.

Rippikoululaiset täyttivät lomakkeen nimettöminä, mikä oli tärkeää kyselyn eettisyyden kannalta. Anonyyminä vastaaminen helpotti tutkimukseen vastaamista. Myös vanhemmat, joilta ennen leiriä kysyttiin, saako nuori osallistua kyselyyn, kokivat nimettömänä vastaamisen merkittävänä. Kyselylomake onnistui minusta hyvin, vaikka joitakin lisäyksiä ja muutoksia tekisinkin nyt jälkeinpäin.

Vastauksia analysoidessani totesin sen, että avointen kysymysten kohdalla olisi ollut parempi, jos ne olisi ollut asteikkokysymyksiä, jolloin vastaukset olisivat antaneet minulle enemmän tietoa. Avoimet kysymykset rajoittuivat osittain kysymyksissä annettui-

hin malliesimerkkeihin tai vastauksena oli vain yksi sana. Muuten kyselylomakkeen kysymykset ja vastausvaihtoehdot olivat selkeitä eikä vastaajille jäänyt tulkinnan varaa.

Kyselylomaketta olisi voinut testata ennen varsinaista toteutusta muuallakin kuin työyhteisössä, jossa tutkimus toteutettiin, esimerkiksi isosryhmässä. Näin olisi saanut palautetta lomakkeesta. Tällä olisi voinut välttää avointen kysymysten niukka vastausmäärä. Luetutin kyselylomakkeen opettajalla muutamia kertoja ja työyhteisön henkilökunnalla kerran, jotka antoivat palautetta ja korjausehdotuksia kysymysten asetteluun liittyen.

Kyselyn luotettavuutta heikentää se, että vastaajat olivat omilla leireillään vastaushetkellä yhdessä luokassa, jossa keskustelun mahdollisuus oli olemassa, vaikka yksi työntekijä valvoikin tilaa. Myös lomakkeiden palautus työntekijälle mahdollisti luotettavuuden heikkenemisen. Kun lomake palautettiin opettajalle, opettajan piti laittaa kysely väärinpäin kirjekuoreen ja sulkea se, mutta en voi olla varma, oliko käytäntö palautushetkellä ohjeitteni mukainen, koska en itse ollut kyselyntekohetkellä paikalla. Jos olisin itse ollut paikalla toteuttamassa kyselyt, olisin voinut varmistaa että sekä tila että palautus olisivat edistäneet luotettavuutta.

Luotettavuuden lisäksi olen pyrkinyt tekemään eettisiä ratkaisuja. Eri ihmisiltä sekä opettajilta saadut kommentit ovat olleet hyvin tärkeitä tutkimuksen toteutuksessa sekä sen analysoinnissa. Työyhteisön kanssa yhteydenpito on jäänyt vähäiseksi. Olen käynyt työyhteisössä kahdessa palaverissa aivan prosessini alussa. Lisäksi kävin antamassa ohjeet tutkimuksen toteuttamisesta. Sovin työyhteisön kanssa, että valmistumisen jälkeen menen esittelemään työni työntekijäkokoukseen syksyllä 2014.

Rehellisyys työn teossa käy ilmi siinä, että ennen kyselylomakkeen luovuttamista työyhteisölle toteutettavaksi hyväksyin lomakkeen opettajalla useampaan kertaan. Teoriaosuuteni luki kaksi ulkopuolista ihmistä opettajan lisäksi. Tarkoitus oli tarjota valmis työ työyhteisöön luettavaksi, mutta aikataulut eivät sopineet yhteen, joten työyhteisön palaute ja kommentit jäivät pois.

Tutkimuksen avoimuuteen kiinnitin huomiota siinä, että rippikoululaisten henkilötietolomakkeisiin tuli kohta, jossa kerrottiin lyhyesti tutkimuksen aiheesta sekä mihin saatuja

vastauksia käytettäisiin. Vanhemmat saivat näin tiedon rippileirillä tapahtuvasta tutkimuksesta ja myös olla vaikuttamassa siihen, täyttyisikö nuori kyselyn vai ei. Tutkimuslomakkeen alussa oli myös lyhyt saateteksti siitä, mistä oli kysymys ja mihin kyselyn vastauksia käytettäisiin sekä mitä lomakkeille käsittelyn jälkeen tapahtuisi.

Etenkin tutkimuksen aihe vaati minulta erityistä huomiota puolueettomuuden kannalta. Koska olen itsekin kokenut kiusaamista, minun oli välillä vaikea käsitellä saatua aineistoa siten, että siihen ei lisännyt omia mielipiteitä tai näkemyksiä. Myös tulkinnan vaara oli välillä olemassa, kun käsitelin aineistoa. Jotta sain käsiteltyä aineiston puolueettomasti, jouduin ottamaan etäisyyttä työhöni ja käymään omia ajatuksia ja tunteita läpi ennen kuin jatkoin käsittelyä. Näin omat kokemukseni eivät päässeet vaikuttamaan tulosten analysointiin.

Kriittisyys lähteitä kohtaan oli suhteellisen vaikeaa. Aikaisempien koulutehtävien kohdalla mediakriittisyyteen en kiinnittänyt huomiota, mutta nopeasti opinnäytetyötä tehdessäni opin erottamaan luotettavat sivustot epäluotettavista. Tietoa pyrin hakemaan kirjoista sekä nettilähteistä ja opin käyttämään eri tietokantoja tehokkaasti hyväkseni. Rajan löytäminen materiaalin paljouden keskellä aiheutti lievää ongelmaa, sillä hyviä lähteitä oli paljon ja niiden soveltamisen mahdollisuudet aiheeseeni olivat hyvät. Kokonaisuuksena olen kuitenkin kirjoittamaani tietoon tyytyväinen, vaikka jouduinkin rajaamaan lähteitä, jottei työni olisi laajentunut liian isoksi.

8 TULOKSET

Tutkimusongelmani oli tapahtuuko rippikoulussa kiusaamista ja sen lisäksi kyselyssä olevat kysymykset koskivat sitä, havaittiinko yksittäisissä ryhmissä kiusaamista, kuinka usein kiusaamista tapahtui koko rippikoulujakson aikana, sekä sitä, kenelle oli helpointa kertoa kiusaamisesta. Näiden lisäksi kysyin nuorten mielipiteitä kiusaamisen syihin ja kiusaajien sekä kiusattujen persoonallisuuksiin. Nuoret saivat kertoa myös mielipiteensä siihen, miten kiusaamiseen pitäisi puuttua rippikouluissa sekä miten kiusaamista voisi vähentää. Lopuksi yritin myös selvittää sitä, mikä nuorten mielestä tekee kiusaamisen puuttumisen vaikeaksi ja minkälainen kokemus heille jäi rippikoulusta.

Rippikoululaisia kesällä 2014 tutkimuskohteen seurakunnassa oli 137 nuorta, joista tutkimukseen vastasi 110 nuorta. Vastaaajista (n=110) tyttöjä oli 54 % ja poikia 46 %. Taulukosta 1 havaitaan vastaajien määrät ryhmittäin sekä se, kuinka ne jakautuivat miesten ja naisten välillä.

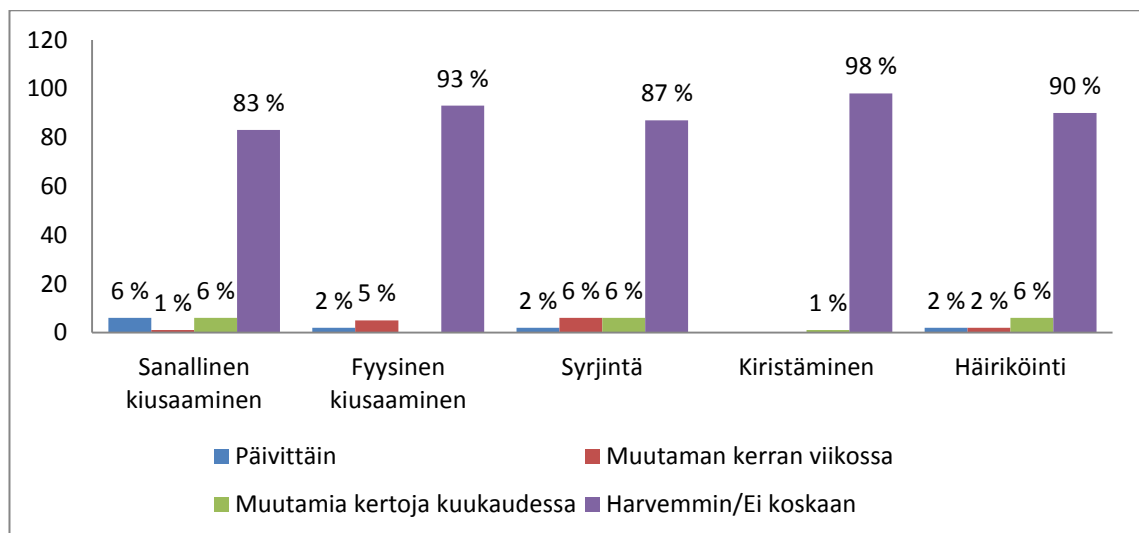
TAULUKKO 1. Tutkimukseen osallistuneet rippikoululaiset rippikouluryhmittäin

		tyttö	poika	Total
ryhmä	P1	3	4	7
	P2	12	12	24
	P3	8	9	17
	P4	11	10	21
	P5	12	10	22
	P6	13	6	19
Total		59	51	110

8.1 Ryhmässä tapahtuva kiusaaminen

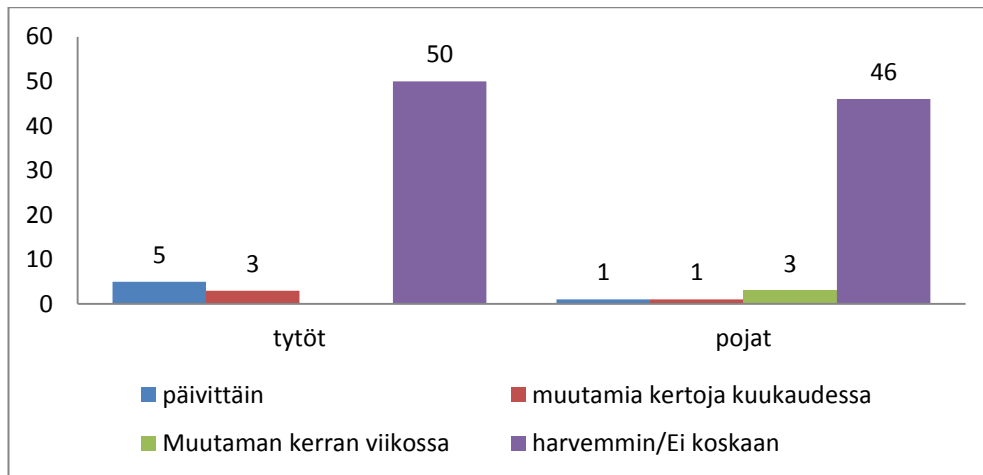
Vastanneista (n=109) sanallista kiusaamista ryhmässään havaitsi päivittäin 6 %, muutamana kerran viikossa 1 %, muutamia kertoja kuukaudessa 6 % ja harvemmin tai ei koskaan 87 %. Fyysistä kiusaamista kaikista vastanneista (n=109) havaitsi päivittäin 2 %, muutamia kertoja kuukaudessa 5 % ja harvemmin tai ei koskaan 93 %.

Ryhmissä syrjintää kaikista vastanneista (n=110) päivittäin havaitsi 2 %, muutamia kertoja viikossa 6 %, muutamia kertoja kuukaudessa 6 % ja harvemmin tai ei koskaan 87 %. Vastanneista (n= 110) kiristämistä havaitsi muutamia kertoja kuukaudessa 1 % ja harvemmin tai ei koskaan 97 %. Häiriköintiä havaitsi päivittäin 2 %, muutamana kerran viikossa 2 %, muutamia kertoja kuukaudessa 6 % ja harvemmin tai ei koskaan 90 %. Kuviosta 2 nähdään kokonaistilanne selkeämmin.

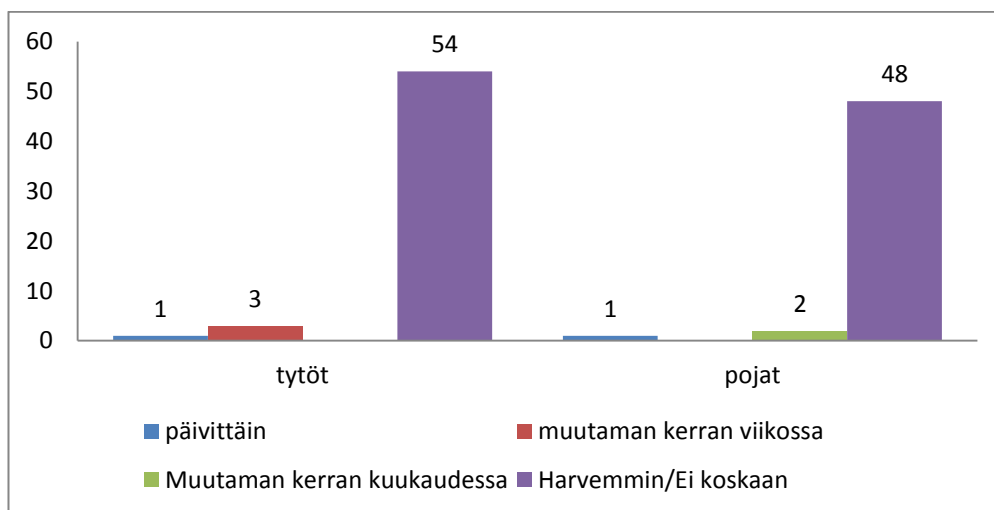
KUVIO 2. Kuinka usein kiusaamisen muotoja esiintyy ryhmässä (n=110)

Verrattaessa tyttöjen ja poikien kokemuksia siitä, kuinka usein oli tapahtunut sanallista kiusaamista, tytöistä (n=58) 5 oli kokenut sanallista kiusaamista päivittäin, 3 muutamia kertoja kuukaudessa ja 50 harvemmin tai ei koskaan. Pojista (n=46) 1 oli kokenut sanallista kiusaamista päivittäin, 1 muutamia kertoja viikossa, 3 muutamia kertoja kuukaudessa ja harvemmin tai ei koskaan 46 henkilöä. Kuviosta 3 pystytään vertaamaan tyttöjen ja poikien eroja sanallisen kiusaamisen kokemuksesta.

KUVIO 3. Sanallisen kiusaamisen havaitsemisen erot tyttöjen ja poikien kesken (tytöt n=58, pojat n=46)

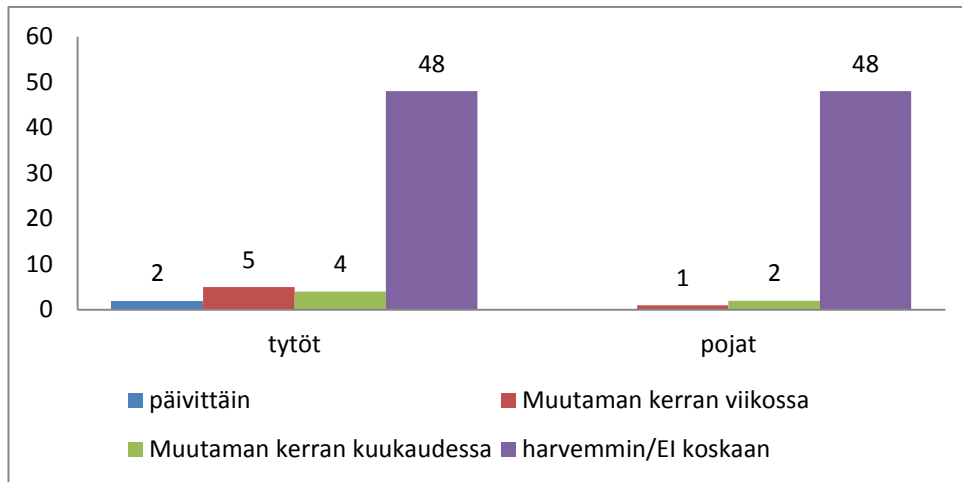
Päivittäin tytöistä (n=58) 1 oli kokenut ryhmässään fyysistä kiusaamista, 3 oli kokenut muutamia kertoja kuukaudessa ja harvemmin tai ei koskaan 54. Pojista (n=51) päivittäin fyysistä kiusaamista oli kokenut 1, muutamia kertoja kuukaudessa 2 ja harvemmin tai ei koskaan 48. Kuvio 4 näyttää selkeästi fyysisen kiusaamisen havainnoinnin erot tyttöjen ja poikien välillä.

KUVIO 4. Fyysisen kiusaamisen havaitsemisen erot tyttöjen ja poikien kesken (tytöt n=58, pojat n=51)

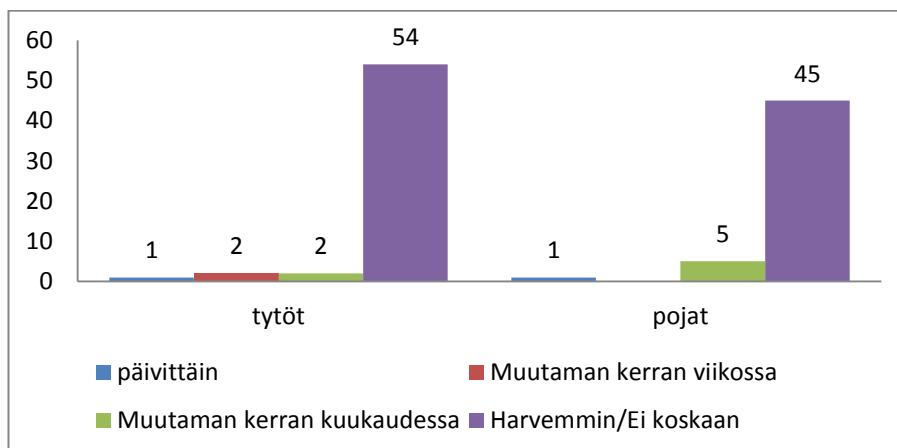
Syrjintää omassa ryhmässään tytöistä (n=59) päivittäin oli kokenut 2, muutamia kertoja viikossa 5, muutamia kertoja kuukaudessa 4 ja harvemmin tai ei koskaan 48. Pojista (n=51) muutamia kertoja viikossa syrjintää omassa ryhmässään oli kokenut 1, muutamia

kertoja kuukaudessa 2 ja harvemmin tai ei koskaan 48. Kuvio 5 kertoo tyttöjen ja poikien erot syrjinnän havaitsemisen suhteen.

KUVIO 5. Syrjinnän havaitsemisen erot tyttöjen ja poikien kesken (tytöt n=59, pojat n=51)

Internet ja puhelin ovat jokapäiväistä elämää ja siksi kiusaaminenkin on siirtymässä verkkoon. Tytöistä (n=59) häiriköintiä puhelimella tai internetissä päivittäin oli kokenut 1, muutamia kertoja viikossa 2, muutamia kertoja kuukaudessa 2 ja harvemmin tai ei koskaan 54. Pojista (n=51) päivittäin häiriköintiä oli kokenut 1, muutamia kertoja kuukaudessa 5 ja harvemmin tai ei koskaan 45. Kuvio 6 voidaan verrata tyttöjen ja poikien kykyä havainnoida internetissä sekä puhelimella tapahtuvasta kiusaamisesta.

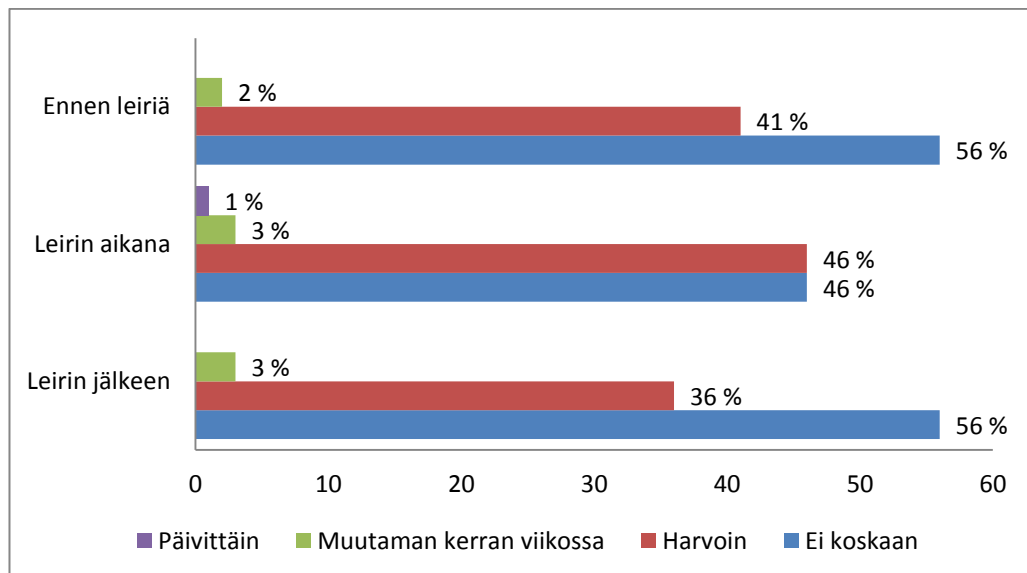

KUVIO 6. Internetin tai puhelimen kautta häirintää havaitsemisen erot tyttöjen ja poikien kesken (tytöt n=59, pojat n=51)

8.2 Kiusaaminen ennen leiriä, leirin aikana ja leirin jälkeen

Pyysin vastaajia arvioimaan kuinka usein kiusaamista tapahtui ennen leiriä, leirin aikana sekä leirin jälkeen. Vastaajista (n=110) 2 % oli sitä mieltä että ennen leiriä kiusaamista tapahtui muutaman kerran viikossa, 41 % mielestä harvoin, ja 56 % mielestä ei koskaan. Leirin aikana 1 % vastaajista (n=110) oli havainnut kiusaamista päivittäin leirin aikana, muutaman kerran viikossa 7 %, harvoin 46 % ja ei koskaan 46 %.

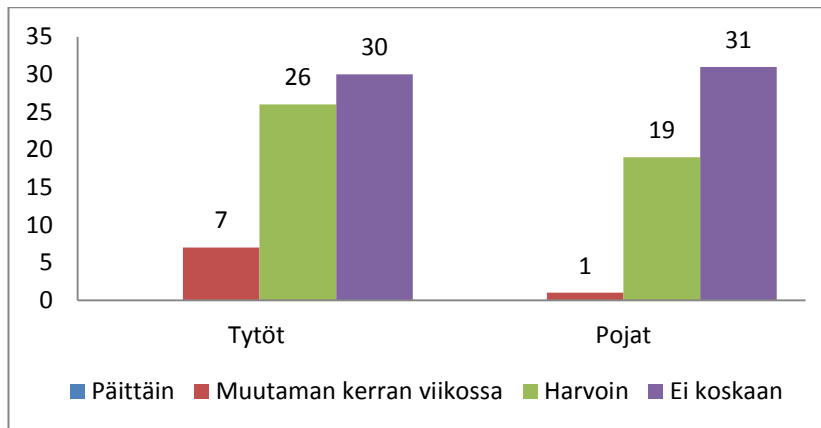
Vastaajista (n=110) 3 % oli havainnut kiusaamista leirin jälkeen muutaman kerran viikossa, 36 % harvoin ja 59 % ei koskaan. Kuvioista 7 on näkyvissä kiusaamisen yleisyys ennen leiriä, leirin aikana ja leirin jälkeen.

KUVIO 7. Kuinka usein kiusaamista tapahtuu mielestäsi rippikoulun eri vaiheissa? (n=110)

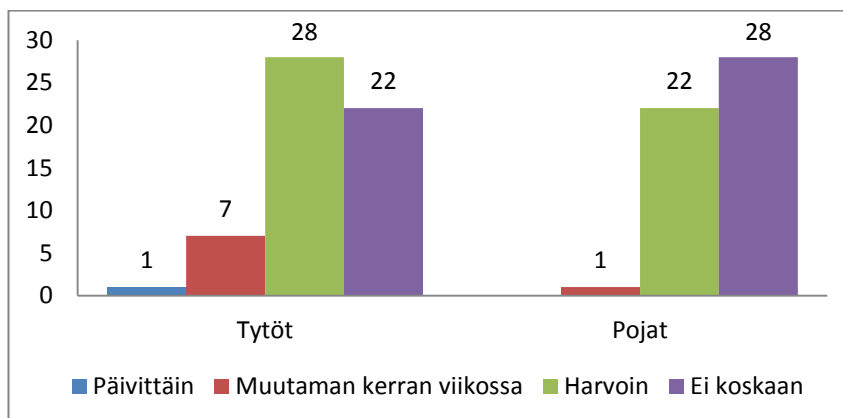
Tytöistä (n=57) 7 koki ennen leiriä kiusaamista muutaman kerran viikossa, 26 koki harvoin ja 30 ei koskaan. Pojista (n= 51) ennen leiriä koki muutaman kerran viikossa kiusaamista 1, harvoin 19 ja ei koskaan 31. Kuvioista 8 tilanne on kuvattu selkeämmin.

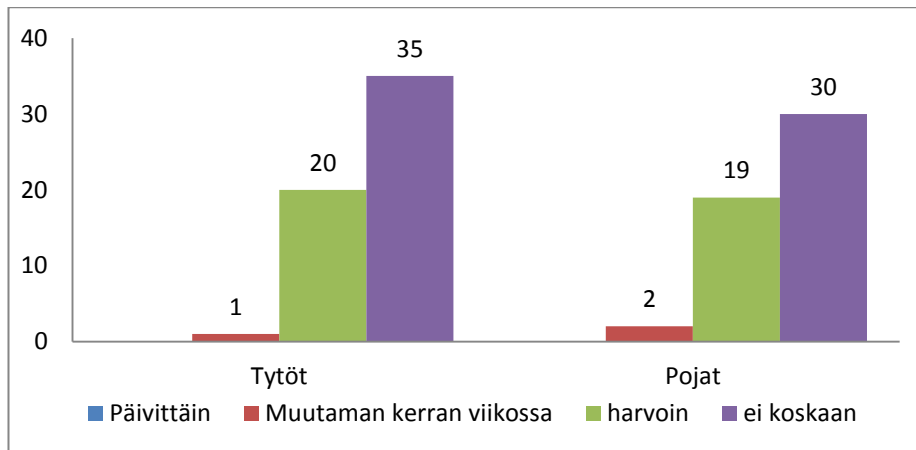
KUVIO 8. Tyttöjen ja poikien kiusatuksi tuleminen ennen leiriä (tytöt n=57, pojat =51)

Leirin aikana tytöistä (n=58) kiusatuksi tuli päivittäin 1, muutaman kerran viikossa 7, harvoin 28 ja ei koskaan 22. Pojista (n=51) kiusatuksi tuli muutaman kerran viikossa 1, harvoin 22 ja ei koskaan 28. Kuviosta 9 voidaan erottaa tyttöjen ja poikien todennäköisyys tulla kiusatuksi leirin aikana.

KUVIO 9. Tyttöjen ja poikien kiusatuksi tuleminen leirin aikana (tytöt n=58, pojat n=51)

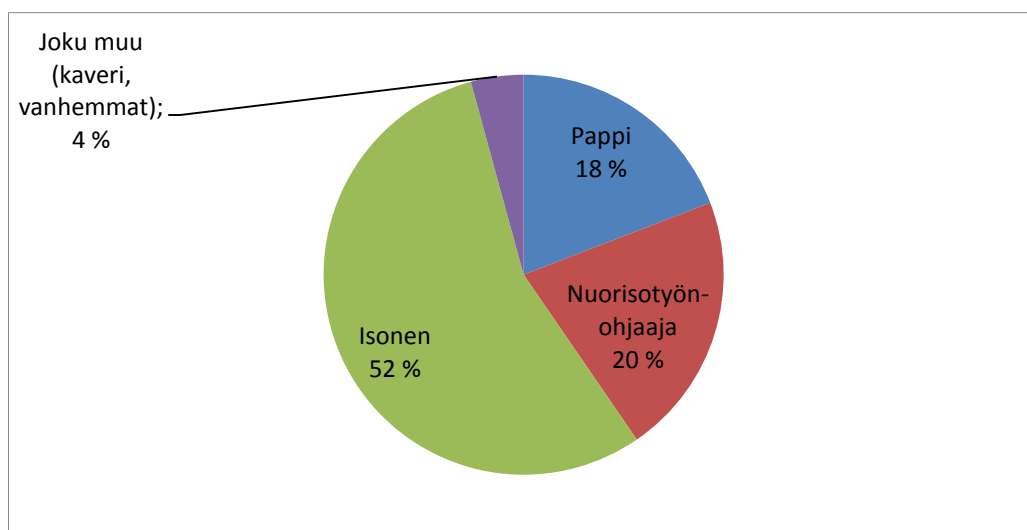
Leirin jälkeen kiusatuksi tytöistä (n=56) muutaman kerran viikossa tuli 1, harvoin 20 ja ei koskaan 35. Pojista (n=51) kiusatuksi muutaman kerran viikossa tuli 2, harvoin 19 ja 30 ei koskaan. Kuviosta 10 nähdään selkeämmin erot tyttöjen ja poikien välillä.

KUVIO 10. Tyttöjen ja poikien kiusatuksi tuleminen leirin jälkeen (tytöt n=56, pojat n=51)

8.3 Työntekijällä on väliä

Kiusaamisesta kertominen voi olla joskus vaikeaa, joten sen, jolle kerrotaan, täytyy olla luottamusta herättävä sekä luotettava. Rippikouluissa työntekijöinä ovat yleensä pappi, nuorisotyönohjaaja sekä isokset. Vastaajista (n=110) 18 % kertoisi asiasta papille, 20 % kääntyisi nuorisotyönohjaajan puoleen, 52 % kertoisi isoselle ja 4 % keskustelisi jonkun muun kanssa. Kuvioista 11 näkyy se, kuinka työntekijöiden jakauma asettui ympyrädiagrammille.

KUVIO 11. Kenelle olisi helpointa kertoa kiusaamisesta rippikoulussa? (n=110)

Tyttöjen ja poikien kesken oli eroja. Tytöistä (n=59) 9 kertoisi kiusaamisesta papille, 14 nuorisotyönohjaajalle, 32 isoselle ja 3 jollekulle muulle. Pojista (n=51) 11 kertoisi papille, 8 nuorisotyönohjaajalle, 25 isoselle ja 1 jolle kulle muulle.

8.4 Nuorten mielipiteitä kiusaamisen teemoista

Kyselyssä kaikista vastaajista (n=110) kukaan ei uskonut tulevansa kiusatuksi leirin jälkeen, jos osallistuisi seurakunnan toimintaan. Syitä oli lähes yhtä monta kuin vastaa-jia – jotkut katsoivat kirkon toimintaan osallistumisen ihan normaalina ja olettivat, että kirkon piireissä olevat ihmiset ovat mukavia eivätkä kiusaa toisiaan. Esiin tuli myös suvaitsevaisuusteema ja se, että jokainen ihminen tekee omat päätöksensä ja niitä on kunnioitettava. Leirin hyvän ilmapiirin ja terveen vuorovaikutuksen merkitykset näkyivät myös vastauksissa.

Kiusaamisen syitä on monia. Nuorten vastauksista näkyi hyvin selkeästi ihmisen persoonaan ja luonteeseen vaikuttavat tekijät. Hyvin monet vastasivat, että kiusaamisen syinä ovat kateus, huomion tai vallan haku, ryhmän paine sekä kiusaajan oma epävarmuus itsestään. Nuorten mielestä myös kiusaaja pyrkii parantamaan omaa mielialaansa sekä purkamaan kotona olevia ongelmia. Esiin nousi myös erilaisuus sekä ennakkoluulot ihonvärin, kulttuurin, kehitysvamman sekä uskonnon osalta.

Kyselyssä kysyttiin myös, mikä tekee kiusaamiseen puuttumisen vaikeaksi. Suurin osa kaikista vastaajista (n= 110) toivat esille pelon siitä, että joutuvat itse kiusatuksi tai pahentavat tilannetta entisestään. Myös se, että kiusattu ei kerro omasta kiusaamisestaan, tuli esille nuorten vastauksista. Nuorilla heijastui myös epäluulo siitä, ettei kiusaamiseen puuttuminen auttaisi mitenkään, vaikka siitä kertoisi jollekin aikuiselle. Rangais-tusten puuttuminen tai niiden heikkous sekä piilossa tapahtuva kiusaaminen olivat myös mainittu vastauksissa. Puuttumisen ongelmana nuoret näkivät myös sen, ettei kukaan oikein tiedä, kuinka kiusaamisteemaa tulisi käsitellä.

Aina ei tiedetä miten kiusaamiseen pitäisi puuttua. Eikä kiusattu pakosti uskalla kertoa kiusaamisesta mm. uhkailun takia. Kiusaaja ei pakosti lopeta kiusaamista vaikka siihen puututtaisiinkin.

Nuorilta kysyttäessä minkälaisia kiusaajat ovat heidän mielestään, vastauksina tuli pääsääntöisesti erilaisia adjektiiveja, jotka olivat negatiivissävytteisiä. Nuoret toivat esille, että kiusaajilla on huono omatunto ja he ovat huomionhakuksia sekä huonoja esimerkkejä toisille. Nuoret kokivat myös, että kiusaajilla on ongelmia itsensä kanssa sekä tuhlaavat paljon rahaa itseensä. Se, ettei kiusaaja ymmärrä omien tekojensa seurauksia, heijastui myös vastauksista.

Kiusatut ihmiset olivat nuorten mielestä rohkeita, vahvoja mieleltään, sekä normaaleja ihmisiä. Vastauksista nousi myös esiin se, että kiusatut ihmiset eivät uskalla olla omia itseään, eivätkä halua olla paljon kenenkään kanssa tekemisissä, vaan ovat enemmänkin hiljaisia, ujoja ja arkoja. Jotkut toivat esille kuitenkin myös, että kiusatut voivat olla myös aktiivisia, fiksuja sekä seurallisia ihmisiä. Nuorten myötätunto näkyi vastauksista siinä, että kiusatut eivät ansaitse kiusaamista eivätkä ole tehneet mitään väärää.

Rippikouluissa kiusaamiseen toivottiin puututtavan. Kaikista vastaajista (n=110) nuoret toivoivat, että asiasta puhuttaisiin tai käsiteltäisiin iltahartauksissa tai isosryhmissä. Opitunneilla nuoret toivoivat aihetta käsiteltävän ryhmätöinä, roolileikkeinä sekä näytelminä. Myös sketsit sekä yhteiset pelit ja leikit nousivat esille joihin voisi soveltaa kiusaamisen seurauksia. Jotkut nuoret kokivat, että rippikouluissa voisi puuttua kiusaamiseen jättämällä kiusaaja ja kiusattu keskustelemaan keskenään rippikoulun jälkeen tai selvittää asiat muuten kiusaajan ja kiusatun välillä. myös ohjaajille kertominen näkyi joidenkin nuorten vastauksista.

Sillä tavoin, että kiusattu kertoisi asiasta vaikka ohjaajalle, mutta ohjaaja ei menisi suoraan puhumaan kiusaajalle, jotta kiusaaja ei tajua kiusatun kertoneen. Kiusaaja pitää saada kiinni itse teosta.

Kyselyssä kysyttiin myös sitä, miten kiusaamista voisi vähentää. Jotkut nuoret vastasivat hyvin käytännönläheisesti, kun taas jotkut tyytyivät vain keskusteluun tai puhumiseen. Nuorten mielestä kiusaaminen vähentyisi, jos olisi enemmän yhteistä tekemistä, kaikki hyväksyisivät toisensa tai kiusaamisesta tehtäisiin varoittava esimerkki. Vastaajista (n=110) monet olivat myös sitä mieltä, että kiusaamisen vastaiset hankkeet sekä olemalla itse kiusatun kaveri, olisivat hyvät tavat vähentää kiusaamista.

Kyselyn lopuksi nuoret saivat kertoa omia kokemuksiaan rippikoulusta. Kaikki vastaajat (n=110) olivat kokeneet rippikoulun hyvin positiivisena asiana sekä ihanana kokemuksena. Monet olivat saaneet myös uusia ystäviä sekä kokivat että aika loppui kesken. Negatiivisena nuoret olivat kokeneet sen, että oli ollut liian vähän leikkejä, liian vähän yhdessä oloa sekä sen, että tekemistä oli riittänyt välillä vähän liikaakin. Muutama vastaajista antoi negatiivista palautetta siitä, että olivat jostain syystä pettyneet tai olivat joutuneet olemaan paljon yksin, kun isoksetkaan eivät olleet huomioineet kunnolla. Palautteista näkyi leirillä ollut lämmin ilmapiiri, hyvät isokset sekä työntekijät.

Alku tuntui tylsältä ja päivät tuntuivat pitkiltä, mutta viimeiset neljä päivää olivat ihania ja kivoja. Porukkakin oli hauskaa, ystävällistä ja ainutlaatuisia, eikä ole kiva erota leirin päätteeksi.

Minulle tulee ikävä rippikoulua!!! <3 Viisi päivää mitä vietimme leirikokouksessa olivat todella onnellisia ja ihania. Rippikoulusta jäi tärkeitä muistoja, joista olen kiitollinen.

Hyvä ja ns. oppinut. Mukavat isokset ja iltahartaudessa loistava tunnelma. Pääsin lähemmäksi Jumalaa. Huikea matka.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimusongelmani oli: tapahtuuko rippikoulussa kiusaamista? Pitää kuitenkin ottaa huomioon se, että tutkimukseni kohderyhmä on pieni, eikä siten anna todellista tietoa siitä kuinka yleistä se valtakunnallisesti rippikoulujen osalta on. Tutkimuksen tulosten perusteella rippikoulun aikana oppilaat havaitsivat kiusaamista hyvin vähän. Taulukosta 2 voidaan nähdä, että eniten nuoret havaitsivat sanallista kiusaamista, sekä syrjintää ja häiriköintiä puhelimen tai internetin välityksellä. Se, että kaikki oppilaat eivät havainneet kiusaamista missään muodossa, antaa viitteitä siitä kuinka vaikeaa kiusaamista on huomata ympäristössä ja verkossa. Tämän vuoksi olisikin tärkeää kiinnittää huomiota nuorten käyttäytymiseen samoin kuin nuorisotyönohjaajien aktivoimiseen verkossa.

Erään tutkimuksen mukaan isosten merkitys rippikoulun hyvän ilmapiirin luojina on kiistaton. Samoin työntekijöiden ja isosten välinen vuorovaikutus suhde vaikuttaa siihen, kuinka turvallisena leiriläiset rippikoulun pitävät. (Innanen & Niemelä 2009, 124–125.) Tulosteni mukaan leiriläiset kertoisivat kiusaamisesta mieluiten isosille, joka voi johtua esimerkiksi siitä, että he ovat suurin piirtein saman ikäisiä ja ovat helposti lähestyttävämpiä kuin opettajat. Koska isosten rooli rippikoulussa ja nuorten kanssa toimimisessa on iso, on hyvä ottaa jo koulutuksessa huomioon asioiden käsittely. Isoskoulutuksessa tulee opettaa se, että mitä isosen tulee tehdä jos nuori tulee kertomaan vaikeistakin asioista ja kuinka itse käsitellä saamaansa tietoa.

Kiusaamisen syinä koetaan yleensä erilaisuus toisen ulkonäössä, puheessa tai toiminnassa. (Harjunkoski & Harjunkoski 1997, 33). Tutkimuksessani oli myös kysymys, johon nuoret toivat samoja näkökulmia näkyville. Vaikka kouluissa ja muussa elinympäristössä törmätään jatkuvasti vieraista maista tulleisiin ihmisiin, on maahanmuuttajavastaisuus näkyvillä nuorten mielipiteissä. Kirkon työntekijöiden, koulun henkilökunnan ja nuorten vanhempien tulisi kiinnittää enemmän huomiota suvaitsevaisuuskasvatukseen ja muiden kulttuurien kertomiseen.

Kiusaamiseen on vaikea puuttua, mikäli kukaan ei kerro. Nuorten vastauksista heijastui pelko siitä, että jos kertoo, tulee itse kiusatuksi tai pahentaa tilannetta entisestään. Myös

kiusattu pelkää itse kertoa tai luulee ettei häntä auteta. (Olweus 1992, 68). Rangaistusten heikkous tuli myös nuorten vastauksista esiin. Nuoret ovat menettäneet uskonsa ja luottamuksensa kouluun ja aikuisiin, jotta tilanteeseen voitaisiin puuttua ja saada kiusaaminen loppumaan. Kouluille tulisi antaa mahdollisuus tehokkaampaan puuttumiseen, jolloin kiusaamiseen puuttuminen olisi helpompaa ja nuorten luottamus palautuisi.

Nuoret näkevät rippikoulun kokonaisuutena, jossa eri osioissa voisi kiusaamista käsitellä. Rippikoulussa kiusaamisen teeman voi liittää osaksi opetusta esimerkiksi rippikoulu-suunnitelmassa 2011 mainitussa elämä-osiossa, jossa käsitellään myös nuoren omia elämänkysymyksiä. (Kirkkohallitus 2001, 24.) Opetuksessa voi käyttää erilaisia menetelmiä, kuten esimerkiksi näytelmiä, roolileikkejä sekä ryhmätöitä.

Yhteiset hankkeet sekä muu tekeminen luovat ryhmähenkeä sekä positiivista ja suvaitsevaa ilmapiiriä. Vastausten perusteella voi päätellä, että nuorilla on todella paljon ideoita siitä, kuinka kiusaamiseen voitaisiin puuttua. Yksittäinen nuori ei kuitenkaan uskalla tuoda ajatuksiaan esille. Rippikoulun opetuksessa nuorten mielipiteet ja ajatukset kiusaamisen vastaiseen työhön tulisi ottaa huomioon ja pyrkiä tekemään yhteistyötä esimerkiksi kunnan nuorisotyön kanssa.

Nuorten näkemys rippikoulusta oli positiivinen. Tämän perusteella rippikouluissa havaittu vähäinen kiusaaminen ei vaikuttanut rippikoulun ilmapiiriin tai sitä ei havaittu ollenkaan. Nuoret kokivat yhteisöllisyyttä ja saivat uusia kavereita. Rippikoulujen hengellinen ilmapiiri, usko sekä yhdessä olo vähentävät kiusaamista ja vahvistavat yhteenkuuluvuuden tunteita.

10 POHDINTA

Seurakunnan nuorisotyö on kodin ja koulun lisäksi mukana kasvattamassa kristilliseltä arvopohjalta nuorta yhteiskunnan jäseneksi. Näin ollen sen pitää myös osallistua ehkäisemään kiusaamista, sekä tarvittaessa myös puuttua siihen. Tekemällä yhteistyötä kaikkien tahojen kanssa, se onnistuu kaikkein parhaiten. Onhan jo selväksi tullut ilmi kuinka paljon kiusaamista on eri ympäristöissä.

Rakkauden kaksoiskäskyssä (Matt. 22:37–39) meitä kehoitetaan rakastamaan lähimmäisiämme. Näin ollen meidän tulisi myös havaita, mikäli joku lähellämme oleva ihminen joutuu kiusatuksi eikä ummistaa silmiämme sen suhteen. Vaikka tutkimuksen perusteella rippikoulun aikana kiusaamista tapahtuu vähän, se ei poista sitä tosiasiaa ettei sitä silloin ole. Rippikoulussa me tuemme nuoria kasvamaan siinä uskossa, johon heidät on kasteessa otettu. Tällöin heitä pitää myös opettaa rakastamaan toisia vaikka he olisivat kuinka erilaisia hyvänsä. Jokainen ihminen on Jumalan silmissä yhtä arvokas. Meidän työntekijöiden pitää myös entistä enemmän olla valppaita sen suhteen, mitä nuorten keskuudessa tapahtuu. Seurakunnan tehtävä on pitää huolta kaikenlaisista ihmisistä kaikkialla. Rippikoulu on yksi tapa pitää nuorista huolta. Mikäli rippikoulun aikana pääsee tapahtumaan kiusaamista nuorten keskuudessa, tämä huolenpito ei kokonaisuudessaan silloin toteudu.

Rippikoulussa kiusaamista voidaan käsitellä erilaisilla tavoilla, sekä opettaa nuorille sitä arvopohjaa jota he tarvitsevat oikeaoppiseen yhteiskunnassa elämiseen. Nuorisotyöntekijöiden on sen lisäksi myös hyvä, muulloinkin kuin rippikoulun aikana, osallistua nuorten elämään sekä kouluissa että vapaa-ajalla. Eri tahot voivat jakaa omaa tietoaan sekä kokemuksiaan kiusaamisesta, kuinka sitä voi havaita sekä mikä auttaa nuorta selviytymään sen seurauksista. Jo varhainen puuttuminen kiusaamiseen vähentää sen tuomia mielenterveydellisiä haittoja. Seurakunnissa kannattaa myös pohtia kuinka kiusaamista voisi tuoda enemmän esille nuortenilloissa tai erilaisissa tapahtumissa.

Koska kiusaaminen on siirtynyt yhä suuremmilta osin verkkoon, on työntekijöiden hyvä seurata erilaisissa keskusteluryhmissä sitä, mistä siellä puhutaan. Tätä olisi tehtävä sekä

rippikoulunaikana, että myös sen jälkeen. Työntekijät voivat myös omalta osaltaan vaikuttaa nuorten keskusteluihin osallistumalla niihin.

Tutkimuksesta voi päätellä, että vaikka rippikoulussa tapahtuu kiusaamista, itse rippikoulu ja siellä olevat uskon liittyvät asiat eivät aiheuta sinänsä kiusaamista. Nuoret pitävät normaalina, luonnollisena asiana jos joku heistä jatkaa seurakunnan toiminnassa mukana rippikoulun jälkeen. Näin se ei myöskään olisi koulussa kiusaamista aiheuttava tekijä. Se, että isosista suuri osa jää pois myöhemmin seurakunnan toiminnasta saa miettimään tapahtuuko heidän joukossaan kiusaamista, tai miksi heidän on vaikea sitoutua seurakuntaan pitempiaikaisesti.

10.1 Rippikoulun ja uskon merkitys kiusaamisesta selviytymisessä

Ninnin ja Eevertin tarinat (liite 1 ja 2) osoittavat, kuinka rippikoulu ja siellä syntynyt usko voivat olla käänteen tekeviä asioita sellaiselle nuorelle, joka on kokenut kiusaamista koulussa ennen rippikouluun tuloa. Tarinat ovat tosi elämästä ja kertojat eivät kuuluneet tutkimuskyselyyn vastanneiden joukkoon. Ninni ja Eevertti ovat isosia, jotka halusivat tuoda oman näkemyksensä ja tarinansa mukaan työhöni korostamaan rippikoulun osuutta selviytymisessä.

Ninni oli kiusaamisen johdosta masentunut ja yrittänyt itsemurhaa. Hän oli myös rukoillut, ettei kiusaaminen jatkuisi enää rippikoulussa. Kun Ninni huomasi, että hänet hyväksyttiin ja sai uusia kavereita, hänen luottamuksensa muihin ihmisiin kasvoi. Tästä hän sai myös lisää itsevarmuutta ja rohkeutta niin, että jatkoi rippikoulun jälkeen isoseksi ja on myös seurakunnan muussa toiminnassa mukana tälläkin hetkellä.

Eevertistä oli syrjimisen seurauksena tullut sulkeutunut ja epäsosiaalinen. Lisäksi hän tunsi itsensä araksi ja ujoksi ihmiseksi. Koulussa ollessaan Eevertti oli yrittänyt useita keinoja, joilla syrjiminen olisi loppunut, mutta mikään niistä ei ollut auttanut. Rippikoulussa oleva hyvä yhteishenki ja siellä koettu ilo sekä turvallisuuden tunne saivat hänet uskomaan, että hänet hyväksyttiin joukkoon. Lisäksi hän tuli vahvaan uskoon, joka antoi elämälle suunnan. Eevertti jatkoi rippikoulun jälkeen isoseksi. Olemalla mukana

seurakunnan toiminnassa, hän on saanut lisää itsevarmuutta sekä rohkeutta. Hänen mukaansa usko on hänet pelastanut.

Molemmista tarinoista voi huomata, että rippikoulu sekä usko voivat olla hyvinkin elämää koskettavia asioita. Tarinat ovat vain esimerkkitapauksia, jotka näyttävät että usko ja rippikoulu voivat olla osa kiusaamisesta selviytymistä. Kuitenkaan usko ja rippikoulu eivät yksin ole välineitä, joilla kiusaamisesta selviydytään, vaan siihen vaaditaan myös tunteiden ja ajatusten läpi käyntiä jonkun ammattihenkilön kanssa. Kiusaamisesta voi selviytyä myös ilman ammattihenkilön apua, mutta tällöin vaarana kuitenkin on että kiusaamisesta aiheutuneet kipeät tunteet, ajatukset sekä kokemukset jäävät ihmisen sisälle ja voivat tulla esille joskus myöhemmin esimerkiksi toisen ihmisen toiminnan tai sanojen laukaisemana. Rippikoulu ja usko ovat tuki, mutta eivät yksin keino.

10.2 Opinnäytetyöprosessi, jatkotutkimusaiheet ja ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön työstäminen ja valmiiksi saaminen on ollut pitkä prosessi, joka lähti liikkeelle suhteellisen selkeästä aihevalinnasta. Työtä aloin tekemään syksyllä 2013, kun aloin muotoilemaan tutkimuslomaketta ja aiheen rajausta. Kiinnostukseni kohteeksi nousi nopeasti kysymys siitä, tapahtuuko rippikouluissa kiusaamista, vai onko se vain koulujen ja työyhteisöjen ongelma. Työn edetessä tajusin, että aiheestani ei ole paljontakaan materiaalia, vaan joutuisin soveltamaan koulukiusaamiseen liittyvää aineistoa. Lopulta pyrin työssäni muodostamaan yleisen kuvan kiusaamisesta, rippikoulusta sekä nuoren hyvinvoinnista, enkä rajautumaan yhteen tiettyyn muottiin.

Olisi ollut viisasta antaa aikaa tiedon hakemiselle sekä sen käsittelylle, sillä tietoa löytyi hyvin paljon ja sen rajaaminen vei aikaa. Myös kesällä olisi pitänyt tehdä työtä eteenpäin, jotta viime hetken paniikkia ei olisi päässyt syntymään. Tutkimuksen osalta työyhteisön panos oli suuri, sillä ilman työntekijöiden halua toteuttaa kyselyä omissa ryhmissään, ei tutkimuksesta olisi tullut mitään.

Kyselylomakkeessa olleet avoimet kysymykset eivät olleet hyvä ajatus, koska osassa kyselylomakkeita vastaus oli sama kuin kysymyksessä olleet mallit. Tämän vuoksi tulos

jäi vajaaksi. Totesin, että asteikko kysymykset toimivat rippikouluikäisille paremmin ja vastaukset ovat jäsenneltyjä ja tarkkoja. Analysoinnin kannalta olisi ollut myös parempi, että kysely olisi ollut kokonaan asteikko kysymyksillä tehty, sillä kahden menetelmän purkaminen vei paljon aikaa ja voimia.

Tutkimukseni osoitti sen, että kiusaamista havaitaan rippikoulun aikana vähän. Kohde-ryhmäni oli pieni, joten mielenkiintoni heräsi siihen, minkälainen tulos syntyisi tutkittaessa suurempaa joukkoa. Rippikoululaisten lisäksi myös se, kuinka paljon kiusaamista esiintyy muissa seurakunnan toiminnoissa, ja onko sitä havaittu työntekijöiden keskuudessa, herätti mielenkiintoni. Julkisessa mediassa ei yleensä näy muuta kuin hengellistä väkivaltaa koskevia teemoja.

Välillä kävi mielessä, että teen työtä vain omaksi iloksi ja oman menneisyyteni takia. Näin jälkikäteen ajateltuna tämä opinnäytetyö ja siitä saatu kokemus on ollut sekä tietynlaista terapiaa, mutta myös halua tuoda kiusaamisen teemaa myös laajempaan tietoisuuteen. Tämä prosessi on ollut suuri oppimiskokemus, jossa tietoni opinnäytetyön aihepiiriin sekä tutkimuksen teon osalta kehittyivät. Samoin aihe vaikutti ammattidentiteettiini rakentavasti. Nyt voin täysivaltaisesti auttaa kiusaamisen uhreja sekä näen kiusaamisen laajempaan ongelmana eikä vain omakohtaisena kokemuksena. Opinnäytetyö on minulle myös tulevaisuudessa hyödyksi, kun teen töitä nuorten parissa. Työ toimii minulla nopeana tietolähteenä kiusaamisen ja rippikoulun yhdistämisessä. Myös ideoita tulen hakemaan itse työstäni.

Työn tekemisen yhteydessä minun on täytynyt luennoilta tulleet tiedot kaivaa esille ja ohjausta olen hakenut opettajilta hyvin. Tässä vaiheessa totean, että minulle yksin tekeminen oli paras ratkaisu, koska minun olisi ollut haastavaa tehdä työtä, joka merkitsee minulle todella paljon. Jos tavoitteet ja päämäärä ei olisikaan ollut samat, olisi yhteistyö ollut vaikeaa.

Opinnäytetyön tekeminen on rajannut sosiaalista elämäni tehokkaasti, mutta apunani ovat olleet lähimmät ihmiset, jotka haluan mainita. Kiitos ystävälle Hanna-Mari Pakariselle sekä Risto Piiraiselle, jotka ovat lukeneet tekstini läpi ja sanoneet omat mielipiteensä ja olleet minulle tukena. Kiitos myös yhteistyökumppanille siitä, että sain toteut-

taa tutkimukseni. Erityisen kiitoksen haluan kuitenkin antaa Jumalalle sekä äidilleni, Eeva-Liisa Pajuselle, jotka ovat kestäneet kärsivällisesti minun raivo kohtaukseni ja olleet minulle tuki ja valo silloin kun omat voimat eivät jaksaneet tai epätoivo meinasi saada vallan. Kiitos!

LÄHTEET:

- Aalto, Mikko 2002. Elämän puu- opettajankirja. Hämeenlinna: Karisto Kirjapaino Oy.
- Anttila, Pirkko 1998. Sisällönanalyysi. Viitattu 18.11.2014.
http://www.metodix.com/fi/sisallys/01_menetelmat/01_tutkimusprosessi/02_tutkimisen_taito_ja_tiedon_hankinta/09_tutkimusmenetelmat/30_sisallo_nanalyysi. Tuloste tekijän hallussa.
- Aula, Maria Kaisa 2007. Lasten hyvinvointi-toteutuvatko puheet. Viitattu 11.10.2014.
<http://www.lapsiasia.fi/nyt/puheenvuorot/puheet/puhe/-/view/1396923>. Tuloste tekijän hallussa.
- Hamarus, Päivi 2006. Koulukiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. Jyväskylän yliopisto.
- Hamarus, Päivi 2008. Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu ja ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.
- Hamarus, Päivi 2012. Haukku haavan tekee. Puututaan yhdessä kiusaamiseen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Harjunkoski, Sirpa-Maija & Harjunkoski; Reino 1997. Kiusanhenki lapsen kengissä- koulukiusaamisen haaste kasvattajalle. Helsinki: Kirjapaja.
- Helsingin sosiaali- ja terveysvirasto 2010. Lapsen ja nuoren hyvinvointi. Viitattu 10.10.2014. http://www.hel.fi/hki/terke/fi/Terveyspalvelut/Koulu-+ja+opiskeluterveydenhuolto/Lapsen+ja+nuoren+el_m_nhallinta. Tuloste tekijän hallussa.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Holmberg-Kalenius, Tina 2008. Elämää koulukiusaamisen jälkeen. Jyväskylä: Gummerus Kustannus Oy.
- Innanen, Tapani & Niemelä, Kati 2009. Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Innokylä 2011. RippiKoulu-hanke. Viitattu 10.10.2014.
https://www.innokyla.fi/web/hanke40419/etusivu?p_p_id=projects_WAR

_projectsportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_mode=view&p_p_col_id=column
-
1&p_p_col_count=1&_projects_WAR_projectsportlet_projectId=40838&
_projects_WAR_projectsportlet_action=viewGeneral. Tuloste tekijän hal-
lussa.

Jyväskylän yliopisto i.a. WHO- Koululaistutkimus. Viitattu 10.10.2014.

<https://www.jyu.fi/sport/laitokset/tutkimusyksikot/tetk/vahvuus/who>. Tu-
loste tekijän hallussa.

Kirkkohallitus 2001. Elämä-usko-rukous – rippikoulusuunnitelma 2001. Suomen
ev.lut.kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2001:10. Porvoo: Uusimaa Oy.

Kirkkohallitus 2012. Haastettu kirkko- Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina
2008-2009. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115. Porvoo. Viitattu
1.10.2014.[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/$FILE/Haastettu%20kirkko.pdf)
20030A70E/\$FILE/Haastettu%20kirkko.pdf. Tuloste tekijän hallussa.

Kirkkohallitus i.a.a. Varhaiskasvatus-, nuoriso- ja rippikoulutyö 2013. Viitattu
1.10.2014.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/375C4DFA0CBBB21EC225785E003F47](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/375C4DFA0CBBB21EC225785E003F47E7/$FILE/Varhaiskasvatus_nuoriso_ja_rippikoulutyo_teksti_2013.pdf)
E7/\$FILE/Varhaiskasvatus_nuoriso_ja_rippikoulutyo_teksti_2013.pdf.
Tuloste tekijän hallussa.

Kirkkohallitus i.a.b. Tupakkalaki muuttuu 1.10.2010. Viitattu 10.10.2014.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/FAF52DF18F004D91C225770A003808C](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/FAF52DF18F004D91C225770A003808CB/$FILE/TupTupakkal%20muuttuu%20teksti%E4%20Villiin.pdf)
B/\$FILE/TupTupakkal%20muuttuu%20teksti%E4%20Villiin.pdf. Tuloste
tekijän hallussa.

Kirkkojärjestys 8.11.1991/1055 v. 1993. Viitattu 30.9.3014.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>. Tuloste tekijän hal-
lussa.

Kämppe, Katariina, Välimaa, Raili, Ojala, Kristiina, Tynjälä, Jorma, Haapasalo, Ilona,
Villberg, Jari & Kannas, Lassi 2014. Koulukokemusten kansainvälistä
vertailua 2010 sekä muutokset Suomessa ja Pohjoismaissa 1994-2010-
WHO. koululaistutkimus (HBSC-Study). Koulutuksen seurakuntaraportit
2012:8. Viitattu 10.10.2014.

http://www.oph.fi/download/142520_Koulukokemusten_kansainvalista_v

ertailua_2010_seka_muutokset_Suomessa_ja_Pohjoismaissa_1994-2010_WHO-Koululaistutkimus_HBSC-Study_.pdf

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Viitattu 11.10.2014.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Tuloste tekijän hallussa.

Luopa, Pauliina; Kivimäki, Hanne; Matikka, Anni; Vilkki, Suvi; Jokela, Jukka; Laukkarinen, Essi, & Paananen, Reija 2014. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-2013 – Kouluterveyskyselyn tulokset. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen raportti 25/2014. Viitattu 10.10.2014.

<http://www.julkari.fi/handle/10024/116692>. Tuloste tekijän hallussa.

Mielenterveyden keskusliitto i.a. Lapset ja nuoret. Viitattu 11.10.2014.

<http://mtkl.fi/tietoa-mielenterveydesta/lapset-ja-nuoret/>. Tuloste tekijän hallussa.

Olweus, Dan 1992. Kiusaaminen koulussa. Keuruu: Otava.

Perusopetuslaki 1998/ 21.8.1998/628. Viitattu 15.5.2014.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>. Tuloste tekijän hallussa.

Piirainen, Jukka.S; Räsänen, Sirpa; Kauppila, Maria; Vuorinen, Essi; Väisänen, Joonas; Saaristo, Nina; Virtanen, Timo; Kokkonen, Jarmo; Portaankorva, Jari & Pihlava, Eero 2014. Rippikoulu ja vaihtoehdot. Viitattu 3.10.2014.

<http://www.uskonnonvapaus.fi/lapset/aikuistumisleirit.html>. Tuloste tekijän hallussa.

Pikas, Anatol 1990. Irti kouluväkivallasta. Imatra: Oy Ylä-Vuoksi.

Poisuo, Pirkko & Rissanen, Antero 1998. Rippikoulun oppimisympäristö. Teoksessa Antero Rissanen (toim.) Kartalla- rippikoulutyön käsikirja. Helsinki: LK-kirjat/Lasten Keskus.

Pruuki, Lassi 2010. Rippikoulun pikkujättiläinen. Helsinki: LK-kirjat/Lasten keskus Oy.

Pyykkönen, Topias 2012. Yksi käsite, monta merkitystä. Käsitetutkimus 2000-luvun hyvinvointitutkimuksesta. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu -työ. Viitattu 18.10.2014.

<http://www.doria.fi/handle/10024/86575>. Tuloste tekijän hallussa.

Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.

- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka Anna i.a. Teemoittelu. Viitattu 18.11.2014.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html. Tuloste tekijän hallussa.
- Salmivalli, Christina 2010. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Hengellinen väkivalta. Viitattu 3.10.2014.
http://www.ev12.fi/sanasto/index.php/Hengellinen_v%C3%A4kivalta. Tuloste tekijän hallussa.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Kouluterveyskysely. Viitattu 10.10.2014.
<http://www.thl.fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely>. Tuloste tekijän hallussa.
- Terveydenhuoltolaki 30.12.2010/1326. Viitattu 18.10.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>. Tuloste tekijän hallussa.
- Thorslund, Ewa 2009. Nuoret, netti ja mobiili. Kodin turvaopas. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Villa, Janne 2013. Hengellinen väkivalta. Helsinki: Kirjapaja.
- Virtuaali ammattikorkeakoulu i.a. Kyselyyn perustuvan tutkimuksen suorittaminen. Viitattu 20.10.2014.
<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463119346/1193464131489/1194289345955/1194290010211.html>. Tuloste tekijän hallussa.
- Yhdistyneen kansakunnat 1948. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Viitattu 15.5.2014.
http://www.ihmisoikeudet.net/uploads/materiaali/YK_Ihmisoikeuksien%20julistus.pdf. Tuloste tekijän hallussa.

LIITTEET

Liite 1 Ninnin (nimi muutettu) kertomus

Koulu alkoi kahdeksalta ja ensimmäinen tunti oli loppumaisillaan. Koitti välitunti ja eräs tyttö 1b:ltä meni lapsuuden ystäviensä luokse. Hän kysyi haluavatko he leikkiä hänen kanssaan. Tytölle sanottiin: ”Mene pois. Ei kukaan halua sinun kanssa leikkiä. Eti toiset kaverit.” Tyttö meni seinän viereen seisomaan, johon hänen isosiskonsa tuli kysymään: ” Miksi et leiki muitten kanssa.” Tyttö vastasi: ” Haluan olla yksin.” Seuraavalla tunnilla muut juttelivat keskenään, mutta tytön selkään lensi vain paperipalloja, kuminpalasia ja kiviä.

Koitti seuraava lukuvuosi ja tavaroiden heittäminen jatkui. Mukaan tuli myös tönimistä, haukkumista ja lyömistä. Neljännellä tyttöä alettiin myös syrjiä. Tyttö yritettiin hukuttaa ja hän joutui viikoksi sairaalaan. Kun hän pääsi sairaalasta, kaikki olivat ”kavereita”. Viikon kuluttua kiusaaminen jatkui samanlaisena kuin ennen sairaalaa.

Kuudennen luokan keväällä kiusaaminen pahentui ja tytön serkku kuoli. Tyttö oli entuudestaan masentunut ja hänestä tuli itsetuhoisin. Tyttö yritti itsemurhaa useasti. Vanhemmat tai muut läheiset eivät tieneet mitään, koska hän esitti aina iloista.

Tytön mennessä yläasteelle kiusaaminen loppui viikoksi. Toisella kouluviikolla tyttö oli jälleen kiusaamisen kohteena, jolloin kiusattiin serkun kuolemasta, musiikkimausta, tyylistä sekä ulkonäöstä. Tyttö meni kotiin itkien. 2011 tyttö meni rippikouluun ja rukoili ettei häntä enää kiusattaisi. Riparilta tuli uusia kavereita ja kiusaaminen melkein loppui kokonaan.

Kertomuksen tyttö on tällä hetkellä isonen, seurustelee, käy koulussa ja on vahvasta seurakunnan toiminnoissa mukana. Tyttö on 18 ja toivoo koko sydämeästään, että jos näkyy kiusaamista, ni mennä väliin tai sanoa opettajalle.

Liite 2 Eevertin (nimi muutettu) kertomus

Peruskouluni alkoi hyvin ja minulla oli paljon ystäviä 1-3 luokilla, mutta sitten asiat muuttuivat 4 luokan aikoihin. Ystäväni alkoivat yhtäkkiä syrjimään minua niin, että he eivät huomioineet minua millään tavalla vaikka olin koko ajan siinä porukassa, mutta he eivät silti puhuneet minulle. Yritin edelleen olla siinä porukassa, mutta siitä ei tullut yhtään mitään varsinkin kun he puhuivat asioista joista minä en tiennyt yhtään mitään. Loppuaikani ala-asteella meni niin, että minä yritin olla porukassa mukana, mutta minua ei huomioitu ja useimmiten jouduin olemaan yksinkin.

Siirtyessäni yläasteelle yritin edelleen mennä porukkaan mukaan, mutta aika paljolti sama asia jatkui eli minulle ei sanottu mitään ja he puhuivat vain asioista mistä minä en tiennyt yhtään mitään. Yritin kyllä lähteä keskusteluun mukaan, mutta se ei oikeastaan koskaan tuottanut minkäänlaista tulosta he saattoivat hetken minua huomioida, mutta loppujen lopuksi oltiin niin kuin minua ei olisi. Kerroin tästä opettajille ja opettaja puhui näille oppilaille ja oppilaat vaan sanoivat minulle, että miksi minut pitäisi huomioida kun en ikinä sano mitään. Vaikeahan minun on sanottava mitään, kun he puhuvat asioista mistä minä en tiedä yhtään mitään ja yritinhän minä koko ajan sanoa jotain asiasta mistä minä en tiedä yhtään mitään, mutta siihen ei reagoitu mitenkään. Tämän takia vaihdoin ns. ”kaveriporukkaa” ja jonkin aikaa se toimikin, mutta sitten minua alettiin syrjimään taas ja samalla pilkkaamaan. Tähänkin opettaja puuttui, mutta vähän ajan jälkeen tuli taas ongelmia. Loppujen lopuksi koko ylä-asteeni aika oli vain sitä, että jouduin vaihtamaan koko ajan porukasta toiseen, koska tuli ongelmia ja useimmiten jouduin olemaan yksin. Siinä samalla minua kiusattiin esim. äänestäni tai painostani ja kaiken kiusaamisen sekä syrjimisestä keskellä minusta tuli erittäin sisänpäin sulkeutunut, ujo, hiljainen ja yksinäinen. Luokallani oli myös oppilaita keillä ei ollut mitään minua vastaan, että olisin voinut mennä heidän porukkaan mukaan. Mutta, olin jo niin sisänpäin sulkeutunut ja ujo että en yksinkertaisesti pystynyt ja pelkäsin sitä, että jos menen siihen porukkaan niin siinäkin minua aletaan syrjimään ja kiusaamaan eli pelkäisin, että tulee vain lisää kuraa niskaan minkä takia en viitsinyt edes yrittää.

Lyhyesti sanottuna peruskoulustani: Alkoi hyvin, mutta sitten se muuttui kiusaamiseksi ja syrjimiseksi joka loppui vasta kun itse peruskoulu loppui ja sen takia minusta tuli

erittäin sisäänpäin sulkeutunut, ujo, hiljainen, yksinäinen ja epäsosiaalinen. Tämä tietysti vaikeutti opiskeluanikin aika paljon.

Mutta, kun kävin riparin ja huomasin sen upean yhteishengen, ilon ja turvallisuuden tunteen seurakunnassa niin minä tunsin Jumalan ja hänen poikansa Jeesuksen lämmön sisälläni ja niinpä päätin lähteä seurakunnan toimintaan mukaan isoseksi riparin jälkeen. Seurakunnan ansiosta minusta on tullut PALJON rohkeampi, itsevarmempi, sosiaalisempi, aktiivisempi ja esiintymistaitoisempi kuin koskaan olin peruskoulun aikana. Seurakunnan kautta olen saanut upeita ystäviä joiden kanssa olen kokenut seurakunnan toiminnan ja muunkin elämäni hetket. Seurakunnan ansiosta minä myös tajusin, että kuka minä oikeasti olen mitä minä haluan minun elämältäni eli mitä haluan opiskella ja mitä työtä haluan tehdä elääkseni. Eli, uskoni ansiosta kiusatusta, syrjitystä, ujosta, hiljaisesta, epäsosiaalisesti, sisäänpäin sulkeutuneesta, epätoivoisesta lapsesta on tullut rohkea, itsevarma, sosiaalinen, hauska, aktiivinen, esiintymistaitoinen nuori aikuinen joka on ollut monilla leireillä isosena, jolla on upeita ystäviä ja joka tietää tarkalleen mitä haluaa elämältänsä.

Toisin sanoen: Uskoni pelasti minut ja sen ansioista minä olen se henkilö joka olen tänään, uskoni ansiosta minulla on upea elämä ja elämälläni on myös suunta. Vielä lyhyemmin sanottuna: Uskoni ansiosta minulla on elämä.

Jos minun elämäni ja sen kokemukset eivät ole todiste Jumalasta ja hänen poikansa Jeesuksen ihmeistänsä niin en tiedä mikä on ja voi sanoa, että minä itse olen yksi Jumalan ihmeistä.

Liite 3 Tutkimuskysely

Kiusaaminen rippikouluissa

Tutkimus on osa opinnäytetyötäni, jonka aiheena on ”Kiusaaminen ja siihen puuttuminen rippikouluissa”. Vastaukset ovat nimettömiä ja aineiston käsittelyn jälkeen lomakkeet tuhoetaan. Kenenkään henkilöllisyys- tai yksityiskohtaiset tiedot eivät tule yleisesti näkyville. Kun vastaat kysymyksiin, ota huomioon koko rippikoulu jakso (ensimmäisestä rippikoulutapaamisesta aina leirin loppuun). Älä ajattele rippikoulun ulkopuolella (esim. koulussa, vapaa-ajalla ym.) olevaa kiusaamista vaan ajattele rippikoulua ja siellä olevia ilmiöitä.

Jokaisen vastaus on arvokas!

Kiitos vastauksestasi!

Lue kysymys huolellisesti ja vastaa jokaiseen kohtaan!

1. Rippikouluryhmä: _____

2. Sukupuoli

1 Tyttö

2 Poika

3. Tapahtuiko rippikouluryhmässäsi (Ympyröi mielipidettäsi vastaava vaihtoehto):

	Päivittäin	Muutamana kerran vii- kossa	Muutamia kertoja kuu- kaudessa	Harvemmin/Ei koskaan
1 Sanallista kiusaamista (haukkumista, pilkkaamis- ta)	1	2	3	4
2 Fyysistä kiusaamista (tö- nimistä, potkimista)	1	2	3	4
3 Syrjintää	1	2	3	4
4 Kiristämistä/uhkailua/ hyväksikäyttö (esim. rahal- linen)	1	2	3	4
5 Häiriköintiä puhelimit- se/Internetissä (Facebook, sähköposti)	1	2	3	4

6. Jotain muuta, mitä _____

4. Arveletko tulevasi kiusatuksi, jos jatkat seurakunnan toimintaa leirin jälkeen

1 Kyllä, koska

---

2 En, koska

---

5. Kuinka usein kiusaamista tapahtuu mielestäsi rippikouluissa, kun ajattelet kaikkia rippikouluryhmiä ? (Ympyröi mielipidettäsi vastaava vaihtoehto)

	Päivittäin	Muutaman ker- ran viikossa	Harvoin	Ei koskaan
1 Ennen leiriä	1	2	3	4
2 Leirin aikana	1	2	3	4
3 Leirin jälkeen	1	2	3	4

6. Kenelle olisi helpointa kertoa kiusaamisesta rippikoulussa? (Valitse yksi vaihtoehto, ympyröi vastauksesi)

1 Papille

2 Nuorisotyönohjaajalle

3 Isoselle

4 Jolle kulle muulle, kenelle: _____

KIRJOITA!

7. Kiusaamisen syitä mielestäsi ovat (esim. erilaisuuden pelko, huomion haku...):

---

8. Mikä tekee mielestäsi kiusaamiseen puuttumisen vaikeaksi?

---

9. Kiusaajat ovat mielestäni (minkälaisia):

---

10. Kiusatut ovat mielestäni (minkälaisia):

---

11. Miten kiusaamista tulisi mielestäsi käsitellä rippikoulussa (esim. roolileikkien avulla, iltaohjelmissa, hartauksissa, oppitunneilla...)?

---

12. Miten kiusaamista mielestäsi voisi vähentää?

KERRO MIELIPITEESI!

13. Millainen kokemus sinulle jäi rippikoulusta?

Ystävällisin terveisin:

Heli-Johanna Pajunen

Sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaaja opiskelija